

2023 METŲ LIETUVOS NACIONALINĖ REFORMŲ DARBOTVARKĖ

2023 METŲ LIETUVOS NACIONALINĖS REFORMŲ DARBOTVARKĖS TURINYS

1. ĮŽANGA	3
2. MAKROEKONOMINIS KONTEKSTAS	4
3. PAGRINDINIUS EKONOMIKOS IŠŠŪKIUS SPRENDŽIANČIOS POLITIKOS PRIEMONĖS	4
4. „NAUJOS KARTOS LIETUVA“ PLANO ĮGYVENDINIMO PAŽANGA	8
5. EUROPOS SĄJUNGOS FONDŲ PANAUDOJIMAS	13
6. PAŽANGA ĮGYVENDINANT EUROPOS SOCIALINIŲ TEISIŲ RAMSTĮ	18
7. PAŽANGA SIEKiant JUNGTINIŲ TAUTŲ DARNAUS VYSTYMOSI TIKSLŲ	20
8. ATSAKAS Į PAGAL ĮSPĖJIMO MECHANIZMO ATASKAITĄ INICIJUOTĄ NUODUGNIĄ PERŽIŪRĄ	24
9. TARPINSTITUCINIS BENDRADARBIAVIMAS IR SOCIALINIŲ–EKONOMINIŲ PARTNERIŲ ĮTRAUKIMAS	26

1. ĮŽANGA

Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo numatyta, kad valstybės narės savo ekonominėje politikoje turėtų vadovautis Tarybos patvirtintomis integruotomis užimtumo ir ekonominės politikos gairėmis bei rengti nacionalines reformų programas pagal integruotose gairėse nurodytus tikslus (121 straipsnio 2 dalis).

Europos semestras yra nusistovėjusi valstybių narių ekonominės ir užimtumo politikos koordinavimo sistema. 2022 m. jis buvo koreguojamas ir papildytas atsižvelgiant į Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (toliau – EGADP) įgyvendinimo reikalavimus. Europos semestras, kurio taikymo sritis platesnė, o priežiūra daugiašalė, papildo valstybių narių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų įgyvendinimą.

Remiantis 2022 m. lapkričio 14 d. Europos Komisijos (toliau – EK) pateiktomis nacionalinių reformų darbotvarkių rengimo gairėmis, 2023 metų Lietuvos nacionalinėje reformų darbotvarkėje (toliau – NRD) pristatomas makroekonominis kontekstas, svarbiausios vykdomos reformos, tiesiogiai įgyvendinančios ar prisidedančios prie Tarybos rekomendacijų Lietuvai 2022–2023 metams ir 2022 m. Šalies ataskaitos išvalgų, reformų sąsaja su EGADP įgyvendinančio „Naujos kartos Lietuva“ plano (toliau – „Naujos kartos Lietuva“ planas), patvirtinto 2021 m. liepos 28 d. Tarybos sprendimu dėl Plano įvertinimo patvirtinimo, reformomis ir investicijomis, pažanga įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį ir siekiant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų bei panaudojant Europos Sąjungos (toliau – ES) fondus. NRD taip pat įtrauktas ir atsakas į pagal Įspėjimo mechanizmo ataskaitą Lietuvai atliekamą nuodugnią peržiūrą.

NRD pristatomos reformos atliepia EK 2022 m. lapkričio 22 d. komunikate Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos centriniam bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „2023 m. metinė tvaraus augimo apžvalga“, kuriuo pradėtas 2023 metų Europos semestras, bei visai ES nustatytus augimo prioritetus: aplinkos, našumo, stabilumo ir teisingumo.

Pagrindinė Lietuvos reformų darbotvarkė 2021–2024 metams suplanuota Aštuonioliktosios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane, patvirtintame Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155. Vyriausybės ir ministrų strateginei darbotvarkei įgyvendinti numatyta daugiau nei 700 veiksmų ir 70 strateginių darbų (projektų), priklausančių dvylikai Vyriausybės programos misijų (prioritetų). Didžiausias dėmesys skiriamas penkioms Vyriausybės 2020–2024 m. kadencijos reformoms švietimo, sveikatos apsaugos, inovacijų, viešojo valdymo srityse. „Naujos kartos Lietuva“ plano reformos ir investicijos yra integrali VPNĮP suformuotos strateginės reformų darbotvarkės dalis. Pagrindinę Vyriausybės darbotvarkę taip pat papildo kitos pažangos priemonės, suplanuotos nacionalinėse plėtros programose.

NRD yra pristatomi pagrindiniai Vyriausybės strateginės darbotvarkės įgyvendinimo rezultatai 2022 m., prisidedantys prie Tarybos rekomendacijų Lietuvai 2022–2023 metams įgyvendinimo ir kitų Šalies ataskaitoje įvardintų iššūkių sprendimo. Kad būtų išvengta informacijos dubliavimo, detali informacija apie Rekomendacijų įgyvendinimo priemones yra pateikiama CeSaR duomenų bazėje, apie „Naujos kartos Lietuva“ plano įgyvendinimą – FENIX duomenų bazėje.

2. MAKROEKONOMINIS KONTEKSTAS

Nors Lietuvos ekonomikai pavyko santykinai sėkmingai atlaikyti 2022 m. dėl Rusijos pradėto karo Ukrainoje kilusius iššūkius – metinis bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) pokytis siekė 1,9 proc., 2022 m. pabaigoje buvo fiksuoti sudėtingesni laikotarpį pranašaujantys ženklai: IV ketvirtį apdirbamosios gamybos ekonominėje veikloje sukuriamą pridėtinę vertę sumažėjo 2 proc., o didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veiklose – 2,2 proc., slopstant užsienio paklausai prekių ir paslaugų eksporto pokytis nuo 15,2 proc. per tris pirmuosius 2022 m. ketvirčius sulėtėjo iki 1,3 proc. IV ketvirtį, o namų ūkių išlaidos prekėms ir paslaugoms IV ketvirtį sumažėjo 2,8 proc.

2023 m. ekonominį aktyvumą slopins išliekanti geopolitinė įtampa dėl Rusijos agresijos Ukrainoje, nestabili išorės aplinka, stiprėjantis 2022 m. pradėtos griežtinti monetarinės politikos poveikis vidaus ir užsienio paklausai. Prognozuojama, kad BVP pokytis 2023 m. sulėtės iki 0,5 proc., o 2024–2026 m. vidutiniškai per metus gali siekti apie 3 proc.

2023 m. numatomas reikšmingas infliacijos sulėtėjimas (nuo 18,9 proc. vidutinės metinės infliacijos 2022 m. iki 8,5 proc. 2023 m.). Detalesnė informacija pateikiama Finansų ministerijos tinklapyje *Ekonominės raidos scenarijus 2023-2026 metams (2023 m. kovo 20 d.)*.

3. PAGRINDINIUS EKONOMIKOS IŠŠŪKIUS SPRENDŽIANČIOS POLITIKOS PRIEMONĖS

Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas (toliau – VPNĮP), įgyvendinantis Aštuonioliktosios Vyriausybės programos nuostatas, atliepia Tarybos rekomendacijas Lietuvai ir pateikia Vyriausybės kadencijos reformas įgyvendinančias priemones. Pažymėtina, kad VPNĮP ir Vyriausybės kadencijos reformų apimtis yra platesnė, nei Tarybos rekomendacijos Lietuvai. VPNĮP apima ir kultūros, teisingumo sistemos, saugumo ir tarpvalstybinių santykių sritis.

Iš viso **VPNĮP numatyta 12 misijų (prioritetų)**. Kiekvienos misijos (prioriteto) įgyvendinimo rezultatams ir poveikiui stebėti numatyti sėkmės rodikliai. Misijas įgyvendina strateginės darbotvarkės projektai ir kiti VPNĮP veiksmai.

Septynios Vyriausybės misijos, kartu su jas įgyvendinančiais strateginiais darbais (projektais) ir veiksmais prisideda prie Tarybos rekomendacijų Lietuvai 2022–2023 metams ir 2022 m. Šalies ataskaitos įžvalgų įgyvendinimo.

Toliau pristatomi pagrindiniai šių misijų įgyvendinimo rezultatai, pasiekti 2022 m.

Vyriausybės 2022 metų veiklos rezultatai

Misija (prioritetas): vienodos starto pozicijos visiems Lietuvos žmonėms

Didinant **ikimokyklinio ugdymo prieinamumą**, atlikta ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros plėtros galimybių studija. Siekiant užtikrinti ikimokyklinio ugdymo vietas visiems savivaldybėje gyvenantiems 2–5 metų amžiaus vaikams, 2022–2024 m. Lietuvos savivaldybės planuoja pastatyti 19 naujų švietimo įstaigų, įgyvendinančių ikimokyklinio ugdymo programas, ir plėsti ikimokyklinio ugdymo prieinamumą 130 unikalių įstaigų. Taip pat įgyvendintos priemonės, kad į ikimokyklinį ugdymą būtų sėkmingai įtraukti vaikai iš socialiniai jautrios aplinkos šeimų ir / ar turintys specialiųjų ugdymo poreikių (toliau – SUP).

Siekiant **ikimokyklinio ugdymo kokybės**, patvirtintas veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos

aprašas, sukurtas įstaigų, vykdančių ikimokyklinio ugdymo programas, stiprinimo paketas. Susitarta šiuo paketu stiprinti pedagogų profesines kompetencijas, sukuriant bendradarbiaujančių įstaigų tinklą, aprūpinti įstaigas moderniomis darbo vietomis.

Siekiant pagerinti ugdymosi pasiekimus ir sumažinti jų atotrūkį, 2022 m. buvo įgyvendinamas **Ministro Pirmininko strateginių projektų portfelio projektas „Tūkstantmečio mokyklų“ programa**. Preliminarios jungtinės veiklos sutartys dėl pažangos planų finansavimo pasirašytos su 22 savivaldybėmis, paramą gaus 93 mokyklos. 2022 m. spalio 3 d. paskelbtas antras kvietimas savivaldybėms dalyvauti „Tūkstantmečio mokyklų“ programoje, į ją atsiliepė 36 savivaldybės (171 mokykla). Šiuo metu vyksta konsultacijos dėl pažangos planų rengimo. Taip pat 2022 m. buvo teikiama finansinė parama ir ekspertinė-konsultacinė pagalba mokykloms ugdymo kokybės skirtumams mažinti ir lygioms galimybėms užtikrinti – pasirašytos 54 partnerystės sutartys tarp savivaldybių ir Nacionalinės švietimo agentūros dėl 90 mokyklų dalyvavimo Kokybės krepšelio projekto II etape.

Neliko jungtinių klasių, kuriose kartu mokėsi 5–8 klasių mokiniai. Reorganizuotos mažos mokyklos (mažesnės nei 60 mokinių), kuriose sunku užtikrinti visiems vienodai geras sąlygas. Tam, kad visi vaikai turėtų vienodas galimybes mokytis norimų dalykų ir pasirengti pasirinktoms studijoms aukštojoje mokykloje, nuo šių mokslo metų sudaromos ne mažesnės kaip 12 mokinių gimnazijų (9–12) klasės.

Priimti reikšmingi **Švietimo įstatymo pakeitimai** – mokiniai, patiriantys mokymosi sunkumų, sulauks daugiau individualios pagalbos ir galės tinkamai pasirengti mokytis aukštesnėje klasėje. Taip pat įtvirtinti privalomi nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai 4 ir 8 klasėse, o 10 klasėje – privalomas pagrindinis pasiekimų patikrinimas. Mokiniai, 4 ir 8 klasėje nepasiekę patenkinamo pasiekimų lygmens, sulauks daugiau mokymosi pagalbos.

Siekiant pasitelkti technologijas ir skaitmenines inovacijas švietime, 2022 m.

buvo įgyvendinamas **Ministro Pirmininko strateginių projektų portfelio projektas „EdTech skaitmeninė švietimo transformacija**“. Nors veiklos tik įsibėgėjo, bet jau buvo suderinta su aukštosiomis mokyklomis informatikos mokslų magistro ir informatikos mokomojo dalyko mokymo programa, parengta pedagoginių darbuotojų skaitmeninių kompetencijų tobulinimo programa, paskelbti pirkimai ją įgyvendinti. Įrenginėjamos nuotolinio ugdymo klasės ir auditorijos, pritaikytos hibridiniam mokymui. Kuriami nuotolinio, hibridinio ugdymo prototipai – parengta dokumentacija ir paskelbti konkursai.

Nors **švietimo pagalbos užtikrinimas** yra savarankiška savivaldybių funkcija, Vyriausybė nuosekliai remia savivaldybes ir didina švietimo pagalbos finansavimą mokyklose, skiria finansavimą švietimo pagalbos specialistų etatams steigti: 2022 m. tam skirta 1,8 mln. Eur, 2023 m. – 2,2 mln. Eur. 2022 m. studijuoti specialiąją pedagogiką pasirinko trečdaliu daugiau stojančiųjų daugiau negu 2021 m.

Didinant švietimo įtrauktį, įsteigtas **Lietuvos įtraukties švietime centras**, kuris veiks kaip nacionalinė ekspertinė įstaiga, kuri siūlys ir išbandys įtraukiojo ugdymo naujienas, inovatyvias ugdymo strategijas, teiks metodinę pagalbą ir koordinuos švietimo pagalbos specialistų kompetencijų tobulinimą.

Didinant **neformaliojo vaikų švietimo** (toliau - NVŠ) **prieinamumą**, atnaujintas NVŠ krepšelio finansavimo modelis. Nustatyti nacionaliniai prioritetai techninės kūrybos, gamtos ir ekologijos, informacinių technologijų, technologijų, medijų krypties NVŠ programoms, prisidedančioms prie STEAM įgyvendinimo plėtros. Nacionalinius prioritetus atitinkančioms programoms skiriamas 20 Eur krepšelis, visoms kitoms – ne mažiau kaip 15 Eur.

Parengtas **NVŠ koncepcijos projektas**. Projekte siūloma paankstinti NVŠ dalyvių amžių, t. y. valstybės ar savivaldybių lėšomis NVŠ dalyvauti galėtų ir vaikai nuo 3 metų, lankantys ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programą. Dabar NVŠ krepšelio

finansuojamuose veiklose dalyvauja tik mokyklinio amžiaus vaikai.

Atnaujinus NVŠ krepšelio finansavimo modelį numatyta, kad **SUP turintis mokinys gauna du NVŠ krepšelius**, o NVŠ modelyje įtvirtinama nuostata, kad iki 2030 m. NVŠ dalyvautų bent 50 proc. SUP turinčių vaikų.

Siekiant plėtoti karjeros planavimui būtinas kompetencijas ir subalansuoti švietimo atitiktį darbo rinkos poreikiams, parengtas **profesinio orientavimo sistemos modelis**, kuris apima mokyklose teikiamų paslaugų paketą ir detalių regioninių karjeros centrų (toliau – RKC) veikimo modelį. Patvirtintas karjeros specialistų kompetencijų aprašas ir parengta kompetencijų tobulinimo programa. Karjeros specialistai jau pradėjo teikti paslaugas mokiniams mokyklose ir RKC.

2022 m. **pakeistas Profesinio mokymo įstatymas**, siekiant atnaujinti valstybės finansuojamų vietų planavimo ir skyrimo profesinėms mokykloms metodiką, kuri remtųsi regionų ir nacionalinio poreikio ateities prognozėmis. Supaprastinus profesinio mokymo planavimo modelį, Vyriausybė numatys tik bendrą valstybės finansuojamų vietų skaičių pagal švietimo sritis ir šį skaičių pagal švietimo sritis paskirstys regionams. Taip kiekviena profesinė mokykla galės susidaryti planą, kiek ir į kokiais vykdomas programas numato priimti mokinių, atsižvelgiant į savo priėmimo pajėgumus.

Siekiant, kad profesinio mokymo sistemos teikiami įgūdžiai atitiktų darbo rinkos poreikius, 2022 m. **peržiūrėtas profesinio mokymo įstaigų** (toliau – PMĮ) **tinklas** atsižvelgiant į nacionalinius ir regioninius ūkio raidos ir darbo rinkos poreikius, 2022 m. rugsėjo 1 d. vietoje 56 PMĮ veiklą pradėjo 44.

Patvirtintas **Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimo projektas** dėl mokslo ir studijų veiklos tikslų išgryninimo, įteisinta koleginių studijų antroji pakopa – profesinė magistrantūra, kolegijoms sudarytos teisinės prielaidos teikti profesinio magistro kvalifikacinį laipsnį. Suvienodinti minimalūs stojimo reikalavimai mokantiems už mokslą ir valstybės finansuojamiems studentams, priėmimo procese numatyta daugiau

galimybių pačioms aukštosioms mokykloms pasirinkti studentus.

Veiklą pradėjo 7 STEAM atviros prieigos centrai – modernių technologijų telkiniai, kuriuose, bendradarbiaujant mokslininkams, savivaldybėms, verslininkams, sudaromos sąlygos mokiniams per pamokas ar po jų atlikti eksperimentinius tyrimus, konstruoti, modeliuoti, susipažinti su mokslo inovacijomis, įsitraukti į inžinerinį, gamtamokslinį ugdymą. Taip pat buvo investuojama į mokytojus: 250 pedagogų studijuoja informacines technologijas magistro programose arba moduliuose; 136 mokyklų mokytojai ir mokiniai išbandė skaitmeninius sprendimus, kuriuos kuria Lietuvos ir užsienio inovatoriai, atliepdami mokyklų poreikius.

Siekiant į mokyklas pritraukti **kuo daugiau jaunų pedagogų**, skiriamos skatinamosios priemonės: visiems pedagogines studijas pasirinkusiems studentams kas mėnesį mokama 300 Eur stipendija; būsimiems pedagogams, sudariusiems išankstinę įsidarbinimo mokytoju sutartį su savivaldybe ar mokykla, bus mokama 506 Eur stipendija. Preliminariais duomenimis, išankstinės darbo sutartys sudarė ir paraiškas už tai suteikti tiksline stipendiją pateikė 100 būsimų mokytojų. **Mokytojo profesijos patrauklumas didinamas** kasmet keliant pedagogų atlyginimus. Nuo 2019 m. mokytojų darbo užmokestis augo 25,6 proc. ir sudarė 116 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio (toliau – VDU).

2022 m. buvo teikiama **pagalba mokyklų vadovams**: įgyvendintos paramos priemonės, teikiant konsultacijas, plėtojant mentorystės sistemą ir karjeros planavimą. Parengta daugiau nei 40 vadovų-mentorų. Pasirengta stiprinti švietimo įstaigų vadovų rezervą. Į rezervą yra įtraukti ne tik visi mentorai, bet ir pradedantieji vadovai bei kiti galimi pretendentai (per šiuos metus – apie 250 asmenų).

2022 m. sėkmingai inicijuota **suaugusiųjų švietimo reforma**, planuojama, kad 2023 m. viduryje startuos individualių mokymosi paskyrų sistema, kuri sudarys sąlygas suaugusiems rasti kokybiškas

kompetencijų plėtojimo programas, taip pat gauti valstybės lėšas mokymosi finansavimui. Sudaromos sąlygos aukštosioms mokykloms didinti suaugusiųjų mokymui skirtų programų ir modulių pasiūlą, identifikuojami prioritetiniai investavimo sektoriai (programų kryptys ir asmenų grupės), kuriami paramos įrankiai, sudarantys sąlygas įsitraukti į mokymosi visą gyvenimą sistemą. 2023 m. finansavimui bus skirta apie 4 mln. Eur. Rengiamas finansavimo modelis, kuris į mokymų programas sudarytų sąlygas įsitraukti senjorams ir trečiojo amžiaus universitetams.

Siekiant **plėtoti mokslu grįstas studijas**, parengtas priemonių paketas, skirtas paskatinti studentus dalyvauti su jų studijomis susijusiose mokslinėse veiklose ir projektuose. 2022 m. pradėta įgyvendinti 290 projektų, kuriais finansuojami studentų tyrimai semestrų ir vasaros metu (skirta 500 tūkst. Eur).

Siekiant didinti tyrėjų skaičių, 2022 m. **padidintas tyrėjų atlyginimas**, kuris turėtų motyvuoti rinktis tyrėjo karjerą, ją plėtoti Lietuvoje ir nepasitraukti iš akademinio darbuotojų gretų. Suplanuotos lėšos mokslo ir studijų akademinio darbuotojų VDU didinti iki 137 proc. šalies VDU. Palyginti, 2021 m. vidurkis siekė 131,4 proc. VDU, 2022 m. II ketv. – 127,6 proc.

Siekiant užtikrinti pakankamą mokslininkų parengimą, **peržiūrėtas doktorantūros vykdymo ir valstybės finansuojamų studijų vietų planavimo modelis**: planuojama kasmet apie 10 proc. didinti valstybės finansuojamų doktorantūros vietų skaičių doktorantūros teisę turinčiose mokslo ir studijų institucijose. Papildyti mokslo doktorantūros nuostatai, **numatant doktorantūros vykdymą kartu su įmonėmis** (įdiegta industrinė doktorantūra). Kartu su Lietuvos mokslo taryba 2022–2023 m. paskirta 10 doktorantūros vietų su įmonėmis.

Siekiant skatinti **Lietuvos tyrėjų dalyvavimą tarptautinėse mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos** (toliau – MTEP) **programose** ir užtikrinti paraiškų kokybę, pradėtas kurti nacionalinių kontaktinių asmenų tinklas, kuris konsultuos

ir teiks ekspertinę pagalbą rengiant paraiškas, taip pat dalyvaus atstovaujant Lietuvos interesams įgyvendinant ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programą „Europos horizontas“. Patvirtintas Lietuvos dalyvavimo ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programoje „Europos horizontas“ akceleravimo veiksmų planas, sukurta šio plano įgyvendinimo stebėsenos darbo grupė. Tikimasi, kad 2030 m. Lietuvos dalyvių pasirašytų dotacijos sutarčių skaičius šios programos finansuojamuose projektuose augs bent trečdaliu.

Patvirtintas **Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimo projektas** dėl mokslo ir studijų institucijų veiklos tikslų išgryninimo, reorganizuota Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra, atnaujintos atsakomybės numatant Lietuvos mokslo ir studijų institucijų dalyvavimo tarptautinėse MTEP ir inovacijų programose bei organizacijose skatinimą, mokslo ir inovacijų kompetencijų viešajame sektoriuje diegimą, švietimo ir mokslo analitikos vykdymą.

Siekiant mokslo ir verslo bendradarbiavimo, **sukurtas misijomis grįstų mokslo ir inovacijų programų modelis**, skatinantis tarpinstitucinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą. Mokslo, technologijų ir inovacijų taryboje atrinktos 3 misijų temos – „*Saugi ir įtrauki e. visuomenė*“, „*Sumani ir klimatui neutrali Lietuva*“ ir „*Inovacijos sveikatai*“. Misijas įgyvendins 3 konkurso būdu atrinkti konsorciškai, sudaryti iš Mokslininkų sąjungos instituto ir verslo subjektų. Kiekvienas konsorciškai turės įgyvendinti bent 7-is MTEP projektus ar veiklas, kurių rezultatas – prototipas, produktas arba atžalinė įmonė.

Misija (prioritetas): socialiai pažeidžiamiausių visuomenės grupių įgalinimas

Socialinių paslaugų katalogas papildytas naujomis – prevencinėmis socialinėmis paslaugomis, padedančiomis identifikuoti pagalbos poreikį asmenims (šeimoms), patiriantiems(-ioms) įvairių sunkumų. Taip pat **išplėstas socialinių paslaugų prieinamumas**: paslaugos bus teikiamos žmonėms arčiausiai namų „vieno

langelio" principu. Stiprinant visų teikiamų socialinių paslaugų kokybę, **nustatyti socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės etikos standartai.**

Įgyvendinant **naują negalios nustatymo, atsižvelgiant į asmens individualius pagalbos poreikius ir aplinkos veiksnius, modelį**, 2022 m. pab. priimti Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo ir kitų susijusių teisės aktų pakeitimai. Jiems įsigaliojus nuo 2024 m., bus pertvarkyta negalios vertinimo sistema, siekiant patenkinti individualius asmenų su negalia poreikius ir sudaryti jiems sąlygas visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje ir darbo rinkoje. Asmuo, besikreipiantis dėl negalios vertinimo, visa tai gaus „vieno langelio" principu, t. y. vertinant negalią ir asmeniui sutikus bus sudaromas pagalbos koordinavimo planas, pagal kurį turės būti teikiama pagalba ir paslaugos.

2022 m. įsigaliojo Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo pakeitimas, kuriuo **sudarytos sąlygos vienišiams tėvams pretenduoti į socialinio būsto nuomą ne eilės tvarka**, padidinti subsidijų dydžiai. Iki 2022 m. gruodžio 31 d. naujai įrengti ar įsigyti 1782 socialiniai būstai. Socialinį būstą gavusių asmenų (šeimų) dalis nuo jo laukiančių asmenų (šeimų) skaičiaus padidėjo nuo 14,8 proc. (2021 m.) iki 22,4 proc. (2022 m.).

Socialinės išmokos didintos net 2 kartus (nuo sausio mėn. ir nuo birželio mėn.). Palyginus su 2021 m., didžioji dalis pagrindinių socialinių išmokų bazinių dydžių padidėjo šeštadaliu, o šalpos pensijų bazė – penktadaliu. **2022 m. socialinio draudimo bazinė pensija pirmą kartą didėjo sparčiau (11,6 proc.) nei darbo užmokestis (10,6 proc.).**

Nuo 2022 m. **vienišo asmens išmoka pradėta mokėti visiems vienišiams pensinio amžiaus bei neįgaliems asmenims** (iki tol ji mokėta tik mažiausias pajamas gaunantiems asmenims). 2022 m. vienišo asmens išmoką gavo 225 tūkst. asmenų. Ši išmoka vienišų asmenų pajamas didina beveik 400 Eur per metus.

Siekiant mažinti pajamų nelygybę, 2022 m. **minimalus mėnesinis atlyginimas**

didintas nuo 642 Eur iki 840 Eur arba 30,8 proc.

Padidintas ir neapmokestinamas pajamų dydis (toliau – NPD) nuo 400 Eur 2020 m. iki 625 Eur 2023 m., arba 56,3 proc. Asmenų, kuriems taikomas maksimalus NPD, pajamos į rankas atitinkamu laikotarpiu dėl NPD padidėjo 45 eurai per mėnesį.

Siekiant minimizuoti energijos kainų augimo poveikį skurdo rodikliams, **2022 m. būsto šildymo išlaidų kompensacijos išplėstos platesniam gavėjų ratui**: jas gali gauti ne tik sunkiau besiverčiantys, bet ir vidutinės pajamas uždirbantys šalies gyventojai nepriklausomai nuo to, koku kuru jų būstas šildomas.

Misija (prioritetas): ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas

Įgyvendinamas **Ministro Pirmininko strateginių projektų portfelio projektas „Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio sukūrimas“**, kurio tikslas – patenkinti senstančios visuomenės poreikius, padidinant kompleksinių – socialinės ir sveikatos priežiūros – paslaugų prieinamumą neįgaliesiems ir senyvo amžiaus asmenims. Įgyvendinant projektą bus sukurtas ir įdiegtas tvarus ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelis, kuris apims ambulatorinę, stacionarinę ir paslaugų teikimo namuose (slaugos ir socialinės globos) grandis visose savivaldybėse.

Parengtas ir su socialiniais partneriais aptartas Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelis, kurio pagrindu parengti Ilgalaikės priežiūros įstatymo ir jo lydimųjų įstatymų pakeitimo projektai. Užsitęsus diskusijoms dėl modelio finansavimo alternatyvų, šių projektų pateikimas nukeltas į 2023 m. pavasario sesiją.

2022 m. buvo atliktas visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų reorganizavimas, taip siekiant sutelkti kompetencijas ir efektyviau organizuoti šių įstaigų veiklą. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras prijungtas prie Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos, taip sukuriant vieną imunoprofilaktiką koordinuojančią įstaigą. Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras,

Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų kompetencijų centras ir Valstybinis psichikos sveikatos centras prijungti prie Higienos instituto, kuriam perėjo minėtų įstaigų teisės ir pareigos.

Siekiant pagerinti savivaldybėse teikiamų visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą, 2022 m. buvo **sumažinti savivaldybėje visuomenės sveikatos specialisto (sveikatos priežiūrai mokykloje) pareigybei taikomi normatyvai**: vienam visuomenės sveikatos specialistui miesto gyvenamosiose vietovėse priskirta 650 mokinių; kaimo gyvenamosiose vietovėse – 315 mokinių.

Siekiant mažinti Lietuvos gyventojų elgsenos veiksmų riziką sveikatai, 2022 m. savivaldybėms skirta 28,5 mln. Eur, valstybinėms (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijoms vykdyti visuomenės sveikatos stiprinimo srityje, **padidintas finansavimas savivaldybių visuomenės sveikatos biurų veiklai**. Tai užtikrino galimybę teikti įvairesnes ir kokybiškesnes visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas.

Siekiant mažinti šalies gyventojų sergamumą ir mirtingumą nuo širdies ir kraujagyslių ligų, onkologinių ligų, **2022 m. prevencinių programų vykdymui išleista 31,7 mln. Eur Privalomojo sveikatos draudimo fondo (toliau – PSDF) lėšų ir tai 6,8 mln. Eur daugiau, lyginant su 2021 m.** Didesnį lėšų poreikį lėmė didesnis prevencinėse programose dalyvaujančių gyventojų skaičius, kuris dėl pandemijos reikšmingai kritęs 2020 m. palaipsniui grįžta į ikipandeminio laikotarpio apimtį.

Siekiant sumažinti prevencinėmis priemonėmis išvengiamą mirtingumą, 2022 m. **vykdytos visuomenės informavimo kompanijos apie skiepų naudą ir kitas užkrečiamųjų ligų profilaktikos priemones**. Siekiant pagerinti imunoprofilaktikos rodiklius, 2022 m. taip pat priimti sprendimai, pagal kuriuos nuo žmogaus papildomos viruso infekcijos bus skiepijami abiejų lyčių vienuolikmečiai; nėščios moterys vakcina su kokliušo galės pasiskiepyti nemokamai; daugiau asmenų

galės nemokamai pasiskiepyti nuo pneumokokinės infekcijos.

Patvirtintas **Šeimos medicinos plėtros 2016–2025 m. veiksmų planas**, kuriuo siekiama stiprinti pirminę sveikatos priežiūrą ir jos prieinamumą visoje šalyje – arčiau gyventojų teikti būtiniausias, kokybiškas šeimos medicinos paslaugas. Tai leis anksčiau pastebėti rizikos veiksmus, paskirti reikalingus tyrimus, koreguoti vartojamus vaistus ar keisti gyvenseną.

Seime priimti Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo ir Sveikatos sistemos įstatymo pakeitimai, numatantys **regioninio bendradarbiavimo modeliu pagrįsto asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo sukūrimą**.

Parengtas Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo pakeitimo projektas, kurios tikslas – **įteisinti naujus asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų veiklos rezultatų ir kokybės matavimo rodiklius**, pasiūlytus atsižvelgiant į gerąsias tarptautines kokybės vertinimo praktikas.

Parengti Sveikatos draudimo įstatymo pakeitimai, kurių tikslas – **užtikrinti racionalų, teisėtą ir pagrįstą PSDF biudžeto lėšų naudojimą**, įskaitant asmens sveikatos priežiūros paslaugų išlaidų apmokėjimą, vaistų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų bei medicinos priemonių (priedais) kompensavimą.

Priimti sprendimai, pagal kuriuos **sveikatos priežiūros specialistus rengiančių studijų vietas bus planuojamos pagal studijų programas, o ne pagal studijų kryptis** – tai padės pritraukti specialistus į labiausiai trūkstamas specialybes. Taip pat **supaprastinti procesai, kaip gydymo įstaigoms pritraukti būsimus sveikatos priežiūros specialistus**.

Misija (prioritetas): aukštos pridėtinės vertės ekonomika

Nuo 2022 m. liepos mėn. pradėta įgyvendinti šalies **užimtumo sistemos pertvarka**, kuri padės padidinti gyventojų mokymosi ir įsitvirtinimo darbo rinkoje galimybes.

Įvesti du skirtingi asmenų, registruotų Užimtumo tarnyboje, statusai – bedarbio statusas bei darbo rinkai besirengiančio asmens statusas. Priklausomai nuo suteikto statuso, asmenims suteikiama **individuali kompleksinė pagalba sprendžiant problemas, kurios jiems trukdo įsidarbinti**. 2022 m. šis statusas jau suteiktas 21,5 tūkst. asmenų – tai sudaro 10,8 proc. visų Užimtumo tarnybos klientų.

Dirbantieji gali dalyvauti ne tik profesinio mokymo, bet ir **pameistrystės, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimo**, neformaliojo suaugusiųjų švietimo bei aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimo programose.

Padidinta ir išplėsta parama judumui – kelionės išlaidos kompensuojamos ne tik vykstant į darbą, bet ir vykstantiems į darbo pokalbį su darbdaviu ar konsultaciją į Užimtumo tarnybą. Tai sąlygojo, kad 2022 m. lyginant su 2021 m. parama judumui suteikta 5,7 karto didesniai asmenų skaičiui: 2022 m. šią paramą gavo 10,7 tūkst. asmenų, 2021 m. – 1,9 tūkst. asmenų.

2022 m. priimti teisės aktų pakeitimai sudarys **platesnes galimybes žmonėms su negalia aktyviai įsitraukti į darbo rinką**, o darbdaviams – suteiks reikiamą pagalbą juos įdarbinant ar išlaikant darbo vietą darbuotojui įgijus negalią. Žmonės su negalia turės laisvę pasirinkti – kur beįsidarbintų, pagalba keliaus paskui žmogų, o jos apimtys nepriklausys nuo darbdavio statuso. Visos šios priemonės sąlygojo tai, kad dirbančių asmenų su negalia dalis iš visų negalią turinčių darbingo amžiaus asmenų su negalia 2022 m. išaugo nuo 29,1 proc. 2021 m. iki 30,5 proc. 2022 m.

Siekiant efektyvinti karjeros konsultavimo ir orientavimo paslaugas ir didinti paslaugų prieinamumą regionuose, **2022 m. veiklą pradėjo 14 regioninių karjeros centrų**, kuriuose per 2022 m. informavimo ir konsultavimo paslaugas suteiktos beveik 43 tūkst. asmenų.

Didinant darbo našumą, 2022 m. darbą pradėjo **Aukštos kvalifikacijos atrankų kompetencijų centras**, kurio specialistai orientuojasi tik į aukštos kvalifikacijos atrankų vykdymą. Paslaugos suteiktos 75 žmonėms.

2022 m. priimti Darbo kodekso bei Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo pakeitimai, kuriais sudaryta **galimybė tėvams rinktis vaiko priežiūros atostogų trukmę ir gauti deramą išmoką, derinti šeimyninius ir darbo įsipareigojimus** (pavyzdžiui, tėvai, auginantys vaikus ir esantys vaiko priežiūros atostogose, visą vaiko priežiūros atostogų laikotarpį gali dirbti ir gauti vaiko priežiūros išmoką).

Siekiant padvigubinti aukštos vertės produktų eksportą ir taip sukurti dar didesnę impulsą ekonomikos augimui, pradėjo veikti **Inovacijų agentūra**, atsakinga už inovacijų ekosistemą ir inovacijų skatinimą visuose verslo vystymo etapuose: nuo idėjų plėtojimo iki produktų pateikimo galutiniams vartotojams.

Per keletą pastarųjų metų **startuolių vertė** išaugo 17 kartų, 2022 m. jie pritraukė 238 mln. Eur investicijų, o bendra Lietuvos startuolių vertė pasiekė 10 mlrd. Eur.

Pradėta aktyvi **komercijos atašė tinklo plėtra** ir verslo misijos į prioritetines šalis. Šiuo metu veikia 17 komercijos atašė tinklas, užtikrintas gerokai stipresnis ekonominis atstovavimas strategiškai svarbiose JAV ir Vokietijos rinkose – čia dirba po 3 komercijos atašė. Be to, pernai atidaryta prekybos atstovybė Taipėjuje. Lietuvos prekių eksportas pernai augo net 28,1 proc.

Sėkmingai vykdyta **tiesioginių užsienio investicijų paieška**. Valstybės pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų suma 2022 m. siekė 423 mln. Eur, Lietuvoje pradėti vykdyti 57 užsienio investicijų projektai, kurie sukurs apie 5 tūkst. darbo vietų, suplanuotos daugiau kaip 134 mln. Eur investicijos į ilgalaikį turtą. Pagal jau trečius metus veikiančią žaliojo koridoriaus iniciatyvą pernai pasirašytos 5 stambių investicijų sutartys, kuriomis ketinama sukurti 1 699 naujų darbo vietų ir pritraukti 318 mln. Eur privataus kapitalo investicijų.

Visuomenei ir verslui buvo **atverti dar 165 nauji duomenų rinkiniai**. Lietuvai svarbių registrų saugumą sustiprino skaitmeninės ambasados įkūrimas – svarbiausi valstybės duomenys buvo perkelti į saugią valstybę Vakarų Europoje.

Siekiant verslo aplinkos gerinimo, **pernai administracinė našta** verslui sumažinta beveik 18 mln. Eur, o nuo vertinimo pradžios 2014 m. – beveik 154 mln. Eur.

Misija (prioritetas): Lietuvos žaliasis kursas

Įvykdyta svarbi **pakuočių atliekų tvarkymo reforma**. Per dvejus metus susitarta, kad verslas prisiims daug didesnę finansinę atsakomybę, savivaldybės – tobulinti pakuočių atliekų surinkimo ir rūšiavimo infrastruktūrą, kad visiems gyventojams būtų užtikrinta patogi ir kokybiška pakuočių atliekų rūšiavimo paslauga.

Siekiant mažinti oro taršą, nustatyti nauji oro taršos mažinimo normatyvai į aplinkos orą išmetamam sieros dioksidui, azoto oksidui, nemetaniniams lakiesiems organiniams teršalams, kietosioms dalelėms iki 2030 m., daugiau funkcijų perduota savivaldai, galinčiai veiksmingiau užtikrinti oro taršos kontrolę.

Vykdam 2021 m. Glazge vykusioje Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijoje priimtus įsipareigojimus dėl iškastinio kuro naudojimo, parengtas **Aplinkos oro apsaugos įstatymo pakeitimo projektas**, kuriame numatyta nuo 2025 m. uždrausti prekybą kietuoju iškastiniu kuru, jį deginti pramonėje ir šildymo sektoriuje.

Siekiant, kad pastatai Lietuvoje iki 2050 m. taptų neutralūs klimatui, priimti **sprendimai, skirti efektyvesnei renovacijai skatinti**: daugiabučių namų renovacijos programa papildyta naujais kriterijais – čiurlių dirbtinių lizdų ir elektromobilių įkrovimo stotelių įrengimas, o atnaujintame finansavimo apraše sudarytos palankesnės galimybės renovacijos projekto įgyvendinimo avansui išmokėti.

Parengtas ir patvirtintas naujos redakcijos **Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas**, užkertantis kelią dirbtiniam veiklų skaidymui, sudarantis pagrindus pagreitinėti atsinaujinančių išteklių energijos objektų vystymą ir gerinantis visuomenės galimybes dalyvauti poveikio aplinkai vertinimo procese.

Pradėta žemės valdymo ir naudojimo reforma, skirta nuosekliai formuoti vieningą valstybės politiką aplinkosaugos, valstybinės žemės valdymo ir naudojimo, teritorijų planavimo, urbanistikos, statybos ir jos priežiūros srityse. 2022 m. žemės valdymo ir naudojimo politikos klausimai perleisti Aplinkos ministerijai. Jai pavaldi tapo Nacionalinė žemės tarnyba, atsakinga už minėtų sričių politikos įgyvendinimą.

Pakeistas Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, kuris sudaro sąlygas **vandentvarkos įmonėms vystyti tvarų veiklos modelį** – ne tik sutvarkyti nuotekų tvarkymą ir vandens miestuose ir miesteliuose, bet ir padėti gyventojams įsirengti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemas privačiuose sklypuose. **Padidintos vandens telkinių apsaugos zonos ir pakrančių juostos**: kiekviena upė, upelis turės mažiausiai 5 m apsaugos juostas. Tai kartu su vandentvarkos reforma padės apsaugoti nuo taršos Lietuvos vandens telkinius.

Pertvarkyta Lietuvos saugomų teritorijų valdymo sistema, beveik trys dešimtys regioninių parkų, valstybinių gamtinių ir biosferos rezervatų direkčių sujungtos į Aukštaitijos, Dzūkijos-Suvalkijos, Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos saugomų teritorijų direkcijas. Pakeista struktūra leis sustiprinti prevencinės priežiūros funkcijas, teikti kokybiškas viešąsias paslaugas gyventojams, savivaldybėms ir verslui.

Parengtas Nacionalinis miškų susitarimas dėl ilgalaikių subalansuotų miškų politikos kryptių: parengta ilgalaikė nacionalinė miškų vizija, susitarta dėl 6 iš 9 sričių, susitarimo tekstas perduotas politinėms partijoms pasirašyti.

Priimtas **atsinaujinančios energijos proveržio įstatymų paketas**, kuriuo panaikintos ilgą laiką egzistavusios teisinės kliūtys ir pertekliniai biurokratiniai reikalavimai nuosavos elektros energijos gamybai. Pagal teisės aktų palankumą saulės energijos plėtrai ES mastu Lietuva yra pirmoje vietoje, o vėjo energijos plėtrai – ketvirtoje vietoje. 2022 m. gaminančių vartotojų skaičius Lietuvoje išaugo daugiau nei 2 kartus – 25 427 elektros vartotojų savo reikmėms

įsirengė saulės elektrines savo namuose ar įmonėse, kurių bendra galia sudarė 310,5 MW.

Padėti pamatai naujos energijos rūšies atsiradimui – **jūrinio vėjo energetikai**: parengta reikalinga įstatyminė bazė ir pasirengta konkursų jūrinio vėjo parkų vystytojams skelbimui. 2028 m. Lietuvoje turėtų pradėti veikti du 1,4 GW bendros instaliuotos galios jūrinio vėjo parkai, kurie užtikrins maždaug pusę dabartinio Lietuvos elektros energijos poreikio.

Parengtas ir Seimui pateiktas **Šilumos ūkio įstatymas**, kuriame nustatyti kompleksiniai sprendimai šilumos sektoriaus efektyvumui didinti: nurodyti principai ir reikalavimai privalomi, rengiant 10 m. šilumos ūkio specialiuosius planus ir investicinius planus; sudarytos lankstesnės sąlygos atliekinės šilumos panaudojimui ir šilumos tiekimo sistemos dekarbonizacijai; sugriežtinta kontrolė, atsakomybės ir sankcijų už nustatytus pažeidimus tvarka; nustatyti nauji šilumos kainodaros principai.

Įsteigtas **Darnaus judumo fondas**, skirtas alternatyviųjų degalų ir transporto priemonių infrastruktūros plėtrai finansuoti.

Parengtas nacionalinis **dviračių ir pėsčiųjų takų infrastruktūros plėtros žemėlapis**, kuriame sukaupta informacija apie esamą ir planuojamą pėsčiųjų ir dviračių infrastruktūrą visoje Lietuvoje.

Sukurtas **viešosios elektromobilių įkrovimo infrastruktūros ir jos plėtros iki 2030 m. žemėlapis**, numatyta 50 mln. Eur Modernizavimo fondo lėšų kompensacijoms už įsigytus elektromobilius.

Viešojo transporto pritaikymas neįgaliesiems ir riboto judumo asmenims. Nustatyta, kad viešojo transporto priemonės, vežančios keleivius automobilių ir vidaus vandenų keliais, geležinkelių riedmenys, naudojami keleiviams geležinkeliais vežti, turi būti pritaikyti neįgaliesiems ir kitiems riboto judumo asmenims.

Inicijuota šalies **tolimojo susisiekimo autobusais reforma**, kuria nustatoma konkurencinga procedūra naujiems vežėjams parinkti ir siekiama šalyje užtikrinti tolygų, patogų susisiekimą tarp miestiniais

autobusais; parengti tam būtini teisės aktų keitimo projektai.

Misija (prioritetas): darni Lietuvos regionų plėtra

Įgyvendinant regioninės politikos pokyčius, kuriais siekiama regionų ir savivaldybių lygmeniui suteikti daugiau galių, stiprinti jų tarpusavio bendradarbiavimą ir regionų plėtrai skirtas priemones suderinti su sektorialių politikų pokyčiais, 2022 m. atlikti šie Vyriausybės darbai:

Patvirtinta 2022–2030 metų regionų plėtros programa, kurioje nustatytos pagrindinės ateinančio dešimtmečio regioninės politikos gairės bei investicijos.

Remiantis patvirtinta regionų plėtros programa, **rengiami atskirų regionų plėtros planai**. Visų dešimties regionų plėtros planus planuojama parengti ir tvirtinti 2023 metais.

Misija (prioritetas): stipri ir saugi Lietuva (energetinio saugumo stiprinimas)

Įgyvendinant Lietuvos elektros energetikos sistemos sinchronizaciją, nuo 2022 m. rugsėjo mėn. **veikia ir bandoma 15 MW kaupimo sistema**. 2023 m. planuojamas izoliuotas eksploatacinis bandymas.

2021 m. gruodžio 31 d. **baigtas tiesti Lietuvą ir Lenkiją jungiantis tarptautinis dujotiekis**. Visas 165 km ilgio dujotiekis iki Lenkijos sienos, pripildytas dujų, pradėjo veikti 2022 m. gegužės 1 d. GIPL sujungė Baltijos šalis ir Suomiją su ES dujų tinklu per dujotiekį „Balticconnector“ tarp Estijos ir Suomijos, padidindamas prieigą prie alternatyvių dujų šaltinių Baltijos regione ir sustiprindamas dujų tiekimo saugumą bei konkurenciją. Šiuo metu Baltijos šalys ir Suomija, atsisakiusios dujų importo iš Rusijos, turi prieigą prie žemyninės dalies dujų per jungtį su Lenkija.

2022 m. gruodžio mėn. (vieneriais metais anksčiau nei planuota), Lietuvoje baigus Latvijos ir Lietuvos dujotiekių jungties (ELLI) statybą, **dujų perdavimo į Latviją pajėgumai buvo padidinti trečdaliu** – iki 90 GWh per parą. Tikimasi, kad 2023 m. užbaigus dujotiekio Latvijos pusėje statybą, jo

pajėgumai abiem kryptimis padvigubės iki 130,5 GWh/d Latvijos kryptimi ir 119,5

GWh/d Lietuvos kryptimi.

4. „NAUJOS KARTOS LIETUVA“ PLANO ĮGYVENDINIMO PAŽANGA

„Naujos kartos Lietuva“ planas yra integrali Aštuonioliktosios Vyriausybės strateginės darbotvarkės ir VPNIĮ dalis. Plano finansavimo laikotarpis iki 2026 m. III ketv.

„Naujos kartos Lietuva“ plane suplanuotos reformos ir investicijos tiesiogiai atspindi Europos semestro proceso metu identifikuotas problemas ir prisideda prie Tarybos rekomendacijų Lietuvai 2019 m. ir 2020 m. įgyvendinimo. Ši sąsaja pateikiama „Naujos kartos Lietuva“ plano pirmoje dalyje „Bendrieji tikslai ir plano vidinė logika (suderinamumas)“, „Ryšys su Europos semestru“. „Naujos kartos Lietuva“ plane suplanuotos reformos ir investicijos taip pat prisideda prie Tarybos rekomendacijų Lietuvai 2019–2023m. įgyvendinimo.

Pagal „Naujos kartos Lietuva“ planą Lietuvai skirta 2,225 mlrd. Eur, lėšos išmokamos už įsipareigotus pasiekti rodiklius. „Naujos kartos Lietuva“ plano finansavimo laikotarpis iki 2026 m. III ketv. Lietuva yra pasirašiusi „Naujos kartos Lietuva“ plano finansavimo susitarimą ir gavusi 13 proc. (289 mln. Eur) avansinį mokėjimą.

„Naujos kartos Lietuva“ planą iš viso sudaro 191 rodiklis, kurių pažanga yra stebima periodiškai, kartu su EK ekspertais.

Daugiau nei per metus įgyvendinta pusė „Naujos kartos Lietuva“ plano reforminių veiksmų (38 iš 67), o investicijos įgauna pagreitį.

Tiek privačiam, tiek viešajam sektoriams **iki 2023 m. pabaigos bus paskelbta kvietimų už beveik visą „Naujos kartos Lietuva“ plano sumą – 2,1 mlrd. Eur, iš kurių beveik 937 mln. Eur jau paskelbta:** 200 MW elektros energijos kaupimo įrenginių sistemos įrengimui; „Tūkstantmečio mokyklų“ programos įgyvendinimui; vėjo elektrinių plėtrai ir susijusios infrastruktūros įrengimui; biometano dujų gamybos pajėgumų didinimui. Planuojami kvietimai bus skirti: įkurti specializuotiems startuoliams akceleratoriaus proveržio srityse, startuoliams ir atžalinėms įmonėms dirbtiniam intelektui kurti, blokų grandinės technologijoms, robotikos

procesams automatizuoti, itin didelio pajėgumo elektroninių ryšių infrastruktūros plėtrai ir pan.

2022 m. lapkričio 30 d. EK buvo pateiktas pirmasis mokėjimo prašymas. Numatoma, kad lėšos pagal šį mokėjimo prašymą turėtų pasiekti Lietuvą 2023 m. gegužės mėn.

2023 m. vasario 28 d. EK pateikė pirmojo „Naujos kartos Lietuva“ plano mokėjimo prašymo vertinimą. Patvirtintas 31-as rodiklis iš 33.

Didžiausi iššūkiai įgyvendinant pirmojo mokėjimo prašymo rodiklius kilo dėl mokesčių reformos. Įgyvendinant mokestinius rodiklius atlikta reikšmingų veiksmų, t. y. priimti du Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimai; parengtas ir Seimui pateiktas Akcizų įstatymo pataisų projektas; Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo pakeitimų projektas buvo pateiktas derinti suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei, vertinamos gautos pastabos; priimtas Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą pakeitimo įstatymas. 2023 m. kovo 21 d. taip pat pristatytas visuomenei sisteminis mokestinių pakeitimų paketas, kuriame yra ir pasiūlymas dėl nekilnojamojo turto mokesčio.

2023 m. ir vėliau numatoma teikti 2 mokėjimo prašymus per metus pasiekus atitinkamus tam mokėjimo prašymui numatytus rodiklius. Visų siekiamų rodiklių sąrašas su aprašymais pagal atskirus mokėjimo prašymus: [https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/document/s/files/ST_10477_2021_ADD_1_lt\(1\).pdf](https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/document/s/files/ST_10477_2021_ADD_1_lt(1).pdf)

Atsižvelgiant į geopolitinę krizę šiuo metu „Naujos kartos Lietuva“ planas peržiūrimas, numatomas jo keitimas:

– **Rengiamas „Naujos kartos Lietuva“ plano papildymas,** kuriame numatyta pasinaudoti galimybe skolintis iš EGADP, taip pat panaudoti papildomai Lietuvai EGADP reglamento pakeitime numatytus papildomus 194 mln. Eur RePowerEU

iniciatyvos tikslams. Preliminari papildomų investicijų suma yra apie 1 mlrd. Eur. Šias lėšas planuojama nukreipti į atsinaujinančių energijos išteklių plėtrą, energijos efektyvumo didinimą ir kibernetinį saugumą.

– **„Naujos kartos Lietuva“ planas tikslinimas** dėl esamų priemonių įgyvendinimo pokyčių. Vertinama veiklų pabrangimo įtaka planuojamiems pasiekti rodikliams. Siūloma tikslinti rodiklių pasiekimo terminus. Reformų ir investicijų turinys iš esmės nenumatomas keisti, kadangi numatytos reformos ir investicijos išlieka aktualios ir reikalingos bei įgyvendina Vyriausybės programinius įsipareigojimus.

Dėl šių „Naujos kartos Lietuva“ plano pakeitimų pradėtos neformalios derybos su EK. „Naujos kartos Lietuva“ plano pakeitimus EK oficialiai planuojama pateikti iki 2023 m. balandžio pabaigos.

Pagrindiniai „Naujos kartos Lietuva“ plano pasiekimai (2023 m. kovo 8 d. dienai):

Sveikata:

Priimti teisės aktai, reglamentuojantys **pakartotinį sveikatos duomenų naudojimą.**

Patvirtintas atnaujintas Šeimos medicinos plėtros 2016–2025 m. veiksmų planas, kuriame **apibrėžtos šeimos gydytojo funkcijos**, tiesiogiai nesusijusios su sveikatos priežiūros paslaugų teikimu ir persikirstyta bendrosios praktikos gydytojų ir kitų medicinos komandos narių (slaugytojų, akušerių, slaugytojų padėjėjų, gyvenimo būdo specialistų, socialinių darbuotojų ar kineziterapeutų) atsakomybės.

Žalioji pertvarka:

Sukurta **degalų iš atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) apskaitos vienetų IT sistema ir planuojamos įrengti elektromobilių įkrovimo stotelės**, kurių iki 2026 m. bus įrengta virš 53 tūkst.

Siekiant **užtikrinti kuo efektyvesnę elektromobilių įkrovimo infrastruktūros**

plėtrą, patvirtintas veiksmų planas, kuriame nustatytos prioritetinės plėtros kryptys ir elektromobilių įkrovimo prieigų įrengimo reikalavimai.

Siekiant skatinant alternatyvių degalų naudojimą transporto sektoriuje ir darnų judumą, įsigaliojo įsakymas, kuriuo **nustatoma energijos vartojimo efektyvumo ir aplinkos apsaugos reikalavimų**, taikomų įsigyjant kelių transporto priemones, nustatymo ir atvejų, kada juos privaloma taikyti, tvarka.

Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo, Elektros energetikos įstatymo ir Energetikos įstatymo (apimančių jūrų ir sausumos teritorijas) pakeitimų įsigaliojimas. Šiais teisės aktais įtvirtinta, kad VŠĮ Lietuvos energetikos agentūra konsultuos ir teiks metodinę pagalbą veiklos elektros energetikos sektoriuje klausimais. Taip pareiškėjams bus palengvintos procedūros ir užtikrinta, kad informacija būtų suteikta laiku.

Pradėjo veikti viešųjų ir pusiau viešųjų **elektromobilių įkrovimo prieigų informacinė sistema.**

Siekiant tikslingai ir nepertraukiamai ne trumpiau kaip iki 2030 m. finansuoti netaršių transporto priemonių įsigijimą, naudojimą ir transporto priemonėms skirtos alternatyviųjų degalų infrastruktūros įrengimą, modernizavimą ir plėtrą buvo įsteigtas ir pradėjo veikti **Darnaus judumo fondas.**

Įsteigtas ir veikiantis Pastatų renovacijos kompetencijų centras.

Skaitmeninė pertvarka:

Pradėjo veikti **atvirų duomenų ir skaitmeninės transformacijos kompetencijų centras**, kuris padės institucijoms pereiti prie duomenimis grįstų sprendimų, duomenų valdysenos nacionaliniu lygiu, masinio atvirų duomenų politikos įgyvendinimo.

Įvykdyti aukcionai ir išduoti leidimai naudoti radijo dažnius 5G tinklams diegti.

Įsigaliojo statybos techninių reglamentų ir elektroninių ryšių

infrastruktūros įrengimo reikalavimų pakeitimai, siekiant didinti viešųjų judriojo ryšio paslaugų prieinamumą visose visuomeninės paskirties pastatų patalpose ir sudaryti geresnes sąlygas viešųjų ryšių tinklus įrengti valstybės ir savivaldybių kelių juostose, aikštėse, tiltuose, viadukuose ir tuneliuose.

Paskiriama kompetentinga institucija, kuri parengs finansuotinos veiklos programą ir konkurso dėl susisiekimo inovacijų procedūros sąlygas bei atrankos kriterijus.

Priimti teisės aktai dėl **efektyvaus duomenų valdymo**. Tai apima Oficialiosios statistikos įstatymo ir Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymo pakeitimus, kuriais išplečiamos Lietuvos statistikos departamento funkcijos į jas įtraukiant valstybinio duomenų ežero (valstybės duomenų platformos) valdymą.

Pasirašytos sutartys dėl **kultūros išteklių skaitmeninimo, prieinamumo užtikrinimo ir sklaidos projektų**.

Švietimas:

Priimti teisės aktai dėl „**Tūkstantmečio mokyklų**“ programos, kuriai įgyvendinti bus skirta 210 mln. Eur „Naujos kartos Lietuva“ plano lėšų.

Įsigaliojo mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo pakeitimai, kuriuose **savivaldybėms nustatyti nauji reikalavimai** dėl mokyklų dydžio, sujungtų klasių taisyklių ir tolesnių pertvarkymo procedūrų bei finansavimo reikalavimų.

Savivaldybės parengė ir patvirtino bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos planus pagal patvirtintas naujas formaliojo švietimo programas vykdančių mokyklų tinklo kūrimo taisykles.

Įsigaliojo **Profesinio (karjeros) orientavimo** sistemą reglamentuojantis tvarkos aprašas.

Įsteigiama Profesinio mokymo pažangos platforma, kuria **užtikrinamas ilgalaikis**

profesinio mokymo modelis kiekviename regione, atsižvelgiant į darbo rinkai reikalingų kompetencijų poreikį.

Įsigaliojo teisės aktas dėl bendrojo ugdymo programas vykdančių švietimo įstaigų veiklos kokybės išorinio vertinimo metodikos tvarkos aprašo, kuriame nustatyti mokyklų veiklos kokybės kriterijai, mokyklų įsivertinimo ir išorinio vertinimo procedūros.

Atlikta ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros plėtros savivaldybėse galimybių studija. Studijoje išanalizuota tiek esamos struktūros modernizavimo, tiek naujos infrastruktūros plėtros galimybės, kad visiems vaikams nuo gimimo iki privalomojo mokyklinio amžiaus būtų sudarytos ikimokyklinio ugdymo sąlygos.

Įsigaliojo **priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosios programos (mokymo programos) – dokumentai**, reglamentuojantys nacionalinio lygio ugdymo turinį.

Įsigaliojo teisės aktai, kuriais nustatoma **Paramos pameistrystei ir mokymuisi darbo vietoje schema**.

Įsigaliojo nacionalinės **profesinio mokymo pažangos platformos** sukūrimą patvirtinantys teisės aktai. Platforma užtikrinamas ilgalaikis ir tvarus profesinio mokymo modelis kiekviename regione, dalyvių vaidmenys ir susijusių socialinių partnerių dalyvavimas, atsižvelgiant į darbo rinkai reikalingų kompetencijų poreikį;

Įsigalioję teisės aktai, nustatantys kokybinius **nacionalinių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo** programų rengimo ir įgyvendinimo reikalavimus. Teisės aktai nustato nacionalinių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programų turinį, temas, įgyvendinimo formas bei reikalavimus programoms įgyvendinantiems teikėjams.

Viešasis sektorius:

Įsigaliojus Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo pakeitimams ir juos įgyvendinantiems teisės aktams **įdiegta**

transporto priemonių savininkų apskaitos sistema, kurios paskirtis – identifikuoti tikruosius transporto priemonių pardavėjus (perpardavėjus) bei savininkus ir užtikrinti jiems tenkančių mokestinių prievolių įvykdymą. **Užtikrinta galimybė gauti transporto priemonių savininkų apskaitos sistemos duomenis.**

Užbaigtas dviejų Valstybinės mokesčių inspekcijos atliekamų veiklos procesų automatizavimas: administracinio nusižengimo nutarimų ir protokolų surašymo bei beviltiškų mokestinių nepriemokų ir baudų revizavimo.

Paskelbta studija dėl gyventojų pajamų apmokestinimo ir socialinio draudimo įmokų efektyvumo mažinant skurdą ir pajamų nelygybę.

Remiantis Finansų ministerijos atlikta analize, priimti teisės aktai, kuriais įvedami **mokėjimų grynaisiais pinigais ribojimai** rizikinguose ekonomikos sektoriuose ir (arba) atskiroms sandorio rūšims. Šiais pakeitimais yra sumažintos įmonių ir fizinių asmenų galimybės nuslėpti savo pajamas.

Seimui pateikti išsamios analizės pagrindu parengti pasiūlymai dėl **mokesčių lengvatų ar specialių apmokestinimo režimų atsisakymo.**

Seimui pateikti išsamios analizės pagrindu parengti pasiūlymai dėl **aplinkosauginių mokesčių ir kitų ekonomikos augimo nestabdančių šaltinių apmokestinimo plėtos.**

Mokslas ir inovacijos:

Suvienodinti minimalūs stojimo į valstybės finansuojamas ir nefinansuojamas studijų vietas reikalavimai. Įtvirtinta **nauja aukštųjų mokyklų bei MTEP finansavimo struktūra.**

2022 m. balandžio 12 d. **pradėjo veikti Inovacijų agentūra.**

Paskirta institucija susisiekti su inovacijų priemonėmis administruoti. Institucija parengs finansuotinos veiklos programą ir konkurso dėl susisiekti

inovacijų procedūros sąlygas bei atrankos kriterijus.

2022 m. birželio mėn. **įsteigta mokslo politikos įgyvendinimo agentūra.**

Įsigaliojo **inovacinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų pakeitimai**, įskaitant Technologijų ir inovacijų įstatymo, 2018 m. spalio 3 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 982 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos technologijų ir inovacijų įstatymą“ pakeitimą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtinta nauja **Sumaniosios specializacijos koncepcija** laikotarpiui iki 2027 m. gruodžio 31 d. Koncepcijoje nustatyti trys sumaniosios specializacijos prioritetai ir teminės sritys pagal tuos prioritetus, taip pat įtvirtintas įgyvendinimo koordinavimo ir stebėsenos modelis.

Socialinė aprėptis:

Užimtumo srityje yra priimti teisės aktai, kuriais bus įgyvendinami **verslumo skatinimo ir mokymosi paramos priemonės ir pilotiniai projektai**, kuriantys aukštos pridėtinės vertės kvalifikacijas ir kompetencijas, daugiausia dėmesio sutelkiant į kompetencijas, reikalingas skaitmeninei ir žaliajai transformacijai.

Įsigaliojo **vienišo asmens išmokos įstatymas**, kuriuo užtikrinama, kad vienišiams (sutuoktinio neturintiems) neįgaliems ir pagyvenusiems asmenims būtų skiriama ir mokama papildoma mėnesinė išmoka (vienišo asmens pensija).

Nustatyti **vienodi reikalavimai akredituoti socialinei priežiūrai teikti.**

Įsigaliojo užimtumo rėmimo sistema **reglamentuojantys teisės aktai** dėl bandomųjų priemonių įgyvendinimo (**verslumo skatinimas ir parama mokymuisi, kuris suteikia didelės pridėtinės vertės kvalifikacijas ir kompetencijas, daugiausia dėmesio skiriant skaitmeninei ir žaliajai transformacijai**).

Įsigaliojo teisės aktai, nustatantys pensijų indeksavimo mechanizmo pokyčius.

Minimalių pajamų sistemos adekvatumo studijos baigimas. Studijoje

pateiktos rekomendacijos pertvarkyti minimalių pajamų sistemą ir siūlomų reformų ex ante poveikio vertinimas.

5. EUROPOS SĄJUNGOS FONDŲ PANAUDOJIMAS

2022 m. balandžio 22 d. EK patvirtino **2021–2027 m. Partnerystės sutartį**. 2022 m. rugpjūčio 3 d. EK patvirtino **2021–2027 m. ES fondų investicijų programą** (toliau – Programa), o 2022 m. gruodžio 13 d. EK įgyvendinamuoju sprendimu buvo patvirtintas Programos pakeitimas, kuriuo buvo įtrauktas Teisingos pertvarkos fondo prioritetas, ir **bendra Programos investicijų vertė, kartu su ES ir nacionaliniu kofinansavimu, siekia 7,77 mlrd. Eur.**

2021–2027 m. laikotarpiu Lietuva gali pasinaudojant ne tik Sanglaudos politikos fondų, bet ir kitų ES bei tarptautinių programų galimybėmis efektyviau ir didesne apimtimi įgyvendinti pokyčius konkrečiose srityse, ypač Europai ir Lietuvai prioritetinėse srityse, susijusiose su MTEPI plėtra, žaliuoju kursu, darniu ir įtraukiu vystymusi, įskaitant socialinių, sveikatos, švietimo ir regioninių trūkumų ir netolygumų sprendimą. Lietuvos ir ES prioritetinių sričių plėtros poreikių finansavimo suderinamumas iš skirtingų finansavimo šaltinių, ES ir kitų tarptautinių programų bus užtikrintas nuosekliu konkrečios srities vystymu ir siekiamo pokyčio įgyvendinimu, įvertinus tų programų ir priemonių teikiamas galimybes, tinkamumo reikalavimus bei taikant naujus strateginio valdymo ir pokyčių finansavimo principus. Skirtingų finansavimo šaltinių veiklų ir finansinių srautų koordinavimas visų pirma užtikrinamas įgyvendinant nacionalinę strateginio planavimo sistemą ir nustatytą metodiką, kurios pagrindas – Nacionalinis pažangos planas ir jame nustatytos esminės intervencijų kryptys ir siektini rezultatai.

Kadangi Programa buvo rengiama tuo pačiu metu kaip ir „Naujos kartos Lietuva“ planas, siūlomos plano lėšomis finansuoti reformos ir investicijos pirmiausia buvo įvertintos suderinamumo su Programa ir dvigubo finansavimo vengimo galimybių kontekste ir tik tada priimtas sprendimas dėl jų įtraukimo į planą. Rengiant abu strateginius dokumentus nuo pat pradžių buvo įtraukti socialiniai ir ekonominiai partneriai, mokslo bendruomenė, nevyriausybinės organizacijos.

Numatoma, kad dėl įgyvendinamų **„Naujos kartos Lietuva“ plano ir Programoje** numatytų reformų ir investicijų sustiprės mokslinių tyrimų ir inovaciniai pajėgumai, padidės MTEP išlaidų dalis nuo BVP; bus sudarytos galimybės pasinaudoti skaitmeninimo teikiama nauda piliečiams, įmonėms ir valdžios institucijoms, išaugs Lietuvos skaitmeninis konkurencingumas; padidės energijos vartojimo efektyvumas, bus sumažintas šiltnamio efektą skatinančių dujų kiekis; skatinamas perėjimas prie žiedinės ekonomikos; darnaus transporto plėtra; švelninamas neigiamas COVID-19 pandemijos poveikis užimtumui ir sudaromos sąlygos visiems darbingo amžiaus žmonėms įsitraukti į darbo rinką; gerinami Lietuvos švietimo ir mokymosi rodikliai; gerinamas sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros paslaugų prieinamumas, kokybė, veiksmingumas ir tvarumas; didinamas viešojo sektoriaus veiksmingumas. Taip iš esmės bus prisidedama prie visų 2019 ir 2020 m. bei 2022 m. ES Tarybos teiktų rekomendacijų Lietuvai įgyvendinimo.

Aukštojo mokslo, MTEP ir inovacijų srityje, įgyvendinant priemones,

finansuojamas pagal Programos 1-ąją politikos tikslą ir siekiant S3 tikslų, bus užtikrinta sinergija tarp Europos regioninės plėtros fondo (toliau – ERPF), ES bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos **„Europos horizontas“** („Horizontas 2020“ tęsinys) ir **EGADP**. Siekiant užtikrinti investicijų papildomumo principą, pagal Programą siūloma finansavimą daugiausiai koncentruoti į MTEP komercinamų žinių kūrimą, perdavimą ir inovacijų diegimą, stiprinti mokslininkų ir tyrėjų kompetencijas dalyvauti tarptautinių tinklų programose ir vadovauti konsorciams. Tuo pačiu, EGADP lėšomis bus sukurtos nuoseklios priemonės, skirtos mokslo ir verslo atstovams motyvuoti, konkuruojant dėl programos „Europos horizontas“ projektų finansavimo, bus finansuojami trumpesnės trukmės šios programos projektai. EGADP lėšomis numatoma pertvarkyti studijų finansavimo ir studentų priėmimo sistemas, skatinanti kokybišką MTEP, sektoriaus bendradarbiavimą ir konsolidavimą, vykdant kolegijų reorganizavimą bei skatinant aukštųjų mokyklų tarptautiškumo didinimo projektus bei užsienio studentų integraciją. Programos 1-ojo prioriteto lėšomis finansuojamos veiklos („Įsijungti į Europos atvirojo mokslo debesį“, „Skatinti vykdyti taikomuosius MTEP“, „Tyrėjų karjeros patrauklumo didinimas ir protų cirkuliacijos skatinimas“, „Didinti mokslo tarptautiškumo lygį“) tiesiogiai prisidės prie 2022–2024 m. Europos mokslinių tyrimų erdvės politikos darbotvarkės prioritetų finansavimo ir įgyvendinimo. Be to, bus konsoliduojamos inovacinės veiklos, mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimo sistemos, investicijos nukreipiamos į inovacijų kūrimą, startuolių sistemos plėtrą ir tikslinių sričių startuolių akseleravimą. Siekiant verslo ir mokslo bendradarbiavimo, EGADP lėšomis bus finansuojama tik iš mokslo ir studijų institucijų ir verslo sudaryto konsorciavimo misijoms įgyvendinti numatyta MTEPI veikla. Bus skatinamas inovatyvių skaitmeninių ir

aplinkai draugiškų technologijų kūrimas, demonstravimas ir diegimas mažose ir vidutinėse įmonėse (toliau – MVI), kuris kartu su subsidijomis ne pramonės srityje veiklą vykdančioms smulkaus ir vidutinio verslo subjektams žaliųjų inovacijų vystymui, finansuojamomis EGADP lėšomis, užtikrins tvarią MVI transformaciją. Inovacijų viešajame sektoriuje veiklos, kartu su inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimu EGADP lėšomis (konsultacijos, paskatos perkančiosioms organizacijoms) sinergiškai skatins inovacijas.

Skaitmeninimo srityje EGADP investicijos prisidės prie Programos 7-ojo specialiojo prioriteto, skatinančio skaitmeninį junglumą, įgyvendinimo ir pagal 1-ąją politikos tikslą ERPF investicijos bus nukreiptos į ekonomikos skaitmeninimą, įmonių bei viešojo sektoriaus dinamiškumą ir skaitmeninę transformaciją. EGADP skaitmeninio ryšio plėtros lėšos bus nukreiptos pagal radijo ryšio planavimo ir konsultacijų su privačiais operatoriais metodais atliktą studiją. Jos metu bus išgrynintos teritorijos, kuriose nėra ar artimiausiu metu neplanuojama atitinkamas kokybės paslaugas galinti užtikrinti ryšio infrastruktūra, taip sudarant palankias galimybes privatiems operatoriams užtikrinti paskutinės mylios paslaugas galutiniams vartotojams. Programos lėšomis nutolusiose vietovėse bus nuosekliai toliau plėtojamas naujos kartos prieigos tinklas, užtikrinantis bent 100Mbps spartos plačiajuostį ryšį vadinamosiose baltosiose teritorijose esantiems namų ūkiams, t. y. įrengiant atviros prieigos šviesolaidinę ir ryšio bokštų infrastruktūrą. Pabaigus galimybių studiją, bus teikiama paraiška pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę skaitmeninės programos kvietimus dėl tarptautinių transporto koridorių padengimo 5G ryšiu. Be to, esminėmis „Naujos kartos Lietuva“ plano reformomis ir investicijomis siekiama skaitmenizuoti viešąjį sektorių. Numatoma

skatinti, kad skaitmeninius įgūdžius įgytų vaikai, darbuotojai ir vyresnio amžiaus asmenys, taip pat imtis priemonių IT srities darbuotojų trūkumo darbo rinkoje problemai spręsti. Be to, pagal „Naujos kartos Lietuva“ planą siekiama skatinti pažangių skaitmeninių technologijų diegimą privačiame sektoriuje, numatoma įkurti verslo paslaugų centrą, taip pat skatinti mokslo ir verslo sektorių bendradarbiavimo inovatyvių technologijų srityje ir kultūros sektoriaus skaitmenizaciją. Pagal „Naujos kartos Lietuva“ planą viešajame sektoriuje numatyta sukurti technines priemones mokestinių prievolių vykdymui gerinti ir įmonių nemokumo rizikai valdyti, taip pat EGADP investicijomis bus kuriamos duomenų bazės, metodikos, sudarysiančios sąlygas kurti bendro naudojimo naujus įrankius ir technologinius sprendimus. EGADP planuojamos investicijos į duomenų prieinamumo užtikrinimą, jų atvėrimą, valstybės duomenų struktūros modelio parengimą, duomenų mainų priemonių sukūrimą, kas sudarys sąlygas atvirųjų duomenų naudojimui ir pritaikomumui versle. Be kita ko, Programos lėšos bus nukreipiamos į skaitmeninių kompetencijų plėtrą didelio našumo skaičiavimo, dirbtinio intelekto, kibernetinio saugumo srityse, kad būtų galima pritraukti papildomą finansavimą pagal „**Digital Europe**“ programą.

Prie 2-ojo politikos tikslo – **žalesnės Lietuvos vizijos realizavimo įgyvendinimo** – ženkliai prisidės tiek EGADP, tiek Programos investicijos. Pagal „Naujos kartos Lietuva“ planą žaliosios transformacijos komponentą numatoma plėtoti individualių sausumos AEI saulės ir vėjo energijos gamybos ir saugojimo pajėgumų diegimą juridiniams asmenims, ūkininkams ir AEI bendrijoms, kartu sukuriant 200 MW viešą energijos kaupimo infrastruktūrą. Programos lėšos bus investuojamos į AEI vėjo ir sausumos pajėgumų plėtrą tik skirtingoms tikslinėms grupėms – pirmiausia mažos galios įrenginius, įskaitant individualius energijos kaupimo

įrenginius, sau gaminantiems vartotojams (namų ūkiams) skatinti ir juridinius asmenis (įmones), kurios turi parengtas energijos vartojimo efektyvumo audito ataskaitas. Taip pat, Teisingos pertvarkos fondas, 9-asis Programos prioritetas reikšmingai prisidės prie taršiausių Lietuvos (Kauno, Šiaulių ir Telšių) regionų dekarbonizavimo ir žaliosios transformacijos, kartu sumažinant regiono priklausomybę nuo taršių įmonių veikiančių tuose regionuose, susijusių su trąšų, naftos ir cemento sektoriais.

Be to, EGADP lėšos padės įgyvendinti pagal Programą inicijuojamą ir įgyvendinant finansines priemones vykdomą daugiabučių renovacijos programą, nes EGADP lėšomis bus kompensuojama 30 proc. daugiabučių renovacijos išlaidų, užtikrinant dvigubo finansavimo rizikos nebuvimą. Strateginę pažangą siekiant efektyviai naudoti išteklius padės užtikrinti „Naujos kartos Lietuva“ plane priimtas įsipareigojimas parengti žiedinės ekonomikos veiksmų planą, kuriame bus išdėstytos efektyvesnio išteklių naudojimo Lietuvoje iki 2035 m. gairės. Kartu EGADP investicijos prisidės prie integralaus ir sistemiško specialiojo 8-ojo Programos prioriteto tikslo, nukreipto į darnų įvairiarūši judumą, realizavimo, nes bus vystoma alternatyvių degalų infrastruktūra ir įsigyjama mažiau aplinką teršiančio viešojo transporto tose Lietuvos teritorijose, kurios neturi ir neįgyvendina savo darnaus judumo miesto plano (toliau – DJMP), o Programos lėšomis – teritorijose, kurios turi DJMP. Be to, prie Programos 2-ojo politikos tikslo įgyvendinimo prisidės ir Modernizavimo fondas (toliau – MF), kurio lėšos bus prieinamos Lietuvai ir dar devynioms ES valstybės narėms. MF lėšos galės būti naudojamos investicijoms, skirtoms klimato kaitai mažinti, kad valstybės galėtų sparčiau pereiti prie neutralios klimatui ekonomikos, modernizuodamos energetines sistemas ir didindamos energijos vartojimo efektyvumą. MF sudaro lėšos iš ES apyvartinių taršos leidimų prekybos. Norėdama gauti MF

paramą, Lietuva turės teikti projektų paraiškas Europos investicijų bankui ir EK investicijų komitetui. Prioritetinius projektus atrinks Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinta MF nacionalinė projektų atrankos komisija. Remdamiesi šios komisijos pasiūlymais, aplinkos ir energetikos ministrai nustatys nacionalines prioritetines finansavimo kryptis, pagal kurias bus renkami projektai. Galiausiai, įgyvendinant Programos 2-ojo politikos tikslo priemones bus siekiama užtikrinti galimybes vykdyti integruotus projektus, bendrai finansuojamus iš **LIFE programos**, kuria siekiama kurti ir įgyvendinti novatoriškas aplinkos ir klimato problemų sprendimo priemones, spartinant politikos kūrimo, įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo pokyčius, lėšų. 2021–2027 m. parama bus skiriama pagal šias LIFE programos prioritetines sritis: gamta ir biologinė įvairovė, žiedinė ekonomika ir gyvenimo kokybė, klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie jos, perėjimas prie švarios energijos. Lietuvos bendrojo finansavimo lėšas LIFE programos projektams skiria Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, atsakinga ir už Programos intervencijų planavimą aplinkos srityje.

Net 4 „Naujos kartos Lietuva“ plano komponentais bus prisidedama prie Programos 4-ojo politikos tikslo, siekiančio kurti socialiai atsakingesnę Lietuvą, ir specialiojo Programos 6-ojo prioriteto, skirto inovatyviems socialiniams sprendimams realizuoti, įgyvendinimo.

Sveikatos srityje įgyvendinant sveikatos sistemos tinklo pertvarką bus užtikrinta sinergija tarp Programos ir EGADP investicijų. Siekiant pagerinti sveikatos priežiūros rezultatus, paslaugų kokybę bei ligų prevencijos priemonių naudojimą Programos lėšomis numatoma stiprinti pirminę sveikatos priežiūros grandį, plėtojant šeimos medicinos paslaugas, inovatyvias ir integruotas visuomenės sveikatos paslaugas, didinant sveikatos raštingumą, tobulinant sveikatos

priežiūros specialistų kompetencijas (EGADP lėšomis nefinansuojama prevencija ir pirminė sveikatos priežiūra). Stiprinant sveikatos sistemos atsparumą dirbti ekstremaliomis situacijomis EGADP lėšomis bus finansuojamas infekcinių ligų klasterio kompetencijų centrų 5 didžiuosiuose miestuose ir 7 regiono lygmens asmens sveikatos priežiūros įstaigų (toliau –ASPI) skubiosios medicinos pagalbos skyrių modernizavimas, o Programos investicijos bus nukreiptos į likusių regionų ir savivaldybių ASPI skubiosios pagalbos skyrių bei greitosios medicinos pagalbos infrastruktūros stiprinimą. Įgyvendinant ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelį EGADP lėšomis numatoma miestuose (regionų centruose) įsteigti 10 dienos centrų, suformuoti apie 90 mobilių komandų, aprūpinant jas įranga ir transporto priemonėmis, ir tobulinti dienos centrų ir mobilių komandų specialistų kompetencijas. Siekiant patenkinti didesnę ilgalaikės priežiūros paslaugų poreikį Programos investicijos tęs ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio įgyvendinimą finansuojant dienos centrų įkūrimą kituose miestuose (savivaldybėse), taip pat reikiamos papildomos įrangos ir transporto priemonių įsigijimą ambulatorinių ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimui, stacionarių slaugos paslaugų žmonėms, sergantiems Alzheimerio liga, senatvine demencija, bei paliatyviosios pagalbos paslaugų infrastruktūros modernizavimą ir socialinių paslaugų senyvo amžiaus asmenims bendruomenėje infrastruktūros plėtojimą, specialistų kompetencijų bei kvalifikacijos įgijimą šių paslaugų teikimui (EGADP lėšomis stacionarinės ilgalaikės priežiūros paslaugos nebus finansuojamos). Taip pat EGADP lėšomis bus įgyvendinama skaitmeninės sveikatos sistemos plėtra nacionaliniu lygiu, sukurtas pažangios terapijos centras, sveikatos priežiūros specialistų kompetencijų platforma, kompleksinis sveikatos priežiūros paslaugų kokybės vertinimo modelis.

Socialinės apsaugos srityje įgyvendinant į atitinkamą „Naujos kartos Lietuva“ plano komponentą įtrauktas priemonės bus siekiama didinti užimtumą ir užtikrinti tvarią asmenų integraciją į darbo rinką, taip pat bus padidintas socialinės apsaugos sistemos adekvatumas, didinant tam tikras tikslines išmokas, tobulinant pensijų indeksavimo mechanizmą, padidinant nedarbo socialinio draudimo sistemos aprėptį ir padarant akredituotos socialinės priežiūros pakeitimus. Bus siekiama gerinti mokesčių ir socialinių išmokų sistemos struktūrą, siekiant padėti mažinti pajamų nelygybę ir skurdą.

Kultūros srityje EGADP planuojamos investicijos į technologinius ir programinius sprendimus, skaitmeninių kultūros išteklių prieinamumo ir pakartotinio naudojimo įvairiose srityse didinimui, siekiant socialinės ir ekonominės naudos verslui ir visuomenei kasdieniame gyvenime. Siekiant intervencijų darnos ir sprendimų sąveikumo, kuriamos naujos skaitmeninės paslaugos, siekiant efektyvaus kultūros išteklių valdymo, atvėrimo ir antrinio panaudojimo, bus įgyvendinamos laikantis FAIR (*angl. findable, accessible, interoperable, reusable; liet. surandami, pasiekiami, sąveikūs, pakartotinai naudojami*) principų.

Švietimo srityje EGADP lėšos bus skiriamos ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo prieinamumui ir kokybei gerinti, nacionalinėms kvalifikacijos tobulinimo programoms mokytojų ir mokyklų vadovų kompetencijoms stiprinti, mokymo turiniui atnaujinti ir karjeros planavimo sistemai sukurti. Šias investicijas papildo ir kartu sukuria sinergiją ESF+ investicijos, kuriomis bus praktiškai diegiami metodai ir rekomendacijos atsižvelgiant į atnaujintą ugdymo turinį ir apmokomi pedagogai dirbti pagal atnaujintas mokymo programas bei tobulinamos kitos mokytojų ir mokyklų vadovų dalykinės ir kitos kompetencijos bei pritraukiami įvairūs trūkstami specialistai į švietimo sistemą. Taip pat siekiama pagerinti

ir konsoliduoti mokyklų infrastruktūrą, pagerinti STEAM ugdymo ekosistemą, sukurti vieno langelio principu veikiančią mokymosi visą gyvenimą platformą, remti pameistrystės programas ir finansuoti individualiąsias mokymosi sąskaitas, remti karjeros specialistus, pameistrystę ir dalyvavimą profesinio mokymo programose, mobilumo programose. Be kita, ko švietimo srityje, įgyvendinant Programą bus galima sinergija ir su programa „Erasmus+“, pagal kurią siekiama didinti besimokančiųjų praktikos galimybes, tobulinti ir gilinti suaugusiųjų žinias ir įgūdžius, reikalingus sėkmingai veikti darbo rinkoje, tobulinti institucijų ir darbuotojų profesines žinias ir įgūdžius, stiprinti aukštųjų mokyklų tarptautiškumą ir bendradarbiavimą tarp aukštųjų mokyklų ir suinteresuotųjų šalių, rengti naujas studijų programas, atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius, pagerinti jaunų žmonių pasiekimus, stiprinti ankstyvojo vaikų ugdymo ir priežiūros kokybę, kelti mokytojų kvalifikaciją, stiprinti jų profesines kompetencijas ir didinti mobilumą. Šių priemonių derinimas sudarys palankesnes sąlygas gerinti mokymosi visą gyvenimą rodiklius, diegti naujus suaugusiųjų švietimo modelius, tobulinti besimokančiųjų ir pedagoginio personalo bendruosius bei profesinius gebėjimus visuose švietimo sektoriuose. Taip pat sinergija su Erasmus+ yra nustatyta ir plėtojama įgyvendinant Europos universitetų iniciatyvas per Erasmus+ bendradarbiavimo partnerystę, kuria siekiama aukštojo mokslo institucijų tarptautiškumo stiprinimo. Šia iniciatyva siekiama padidinti studentų ir darbuotojų judumą, gerinti Europos aukštojo mokslo kokybę, skatinti įtrauktį ir konkurencingumą. Bus užtikrintas ESF+ ir **Marie Skłodowska-Curie programos**, kurios lėšomis finansuojamos į kitas Europos šalis išvykstančių mokslininkų stipendijos karjeros plėtrai, subsidijuojamas profesinis integravimas, plėtojama pramonės ir mokslo įstaigų partnerystė ir tarptautiniai darbuotojų mainai, koordinavimas.

3-iasis Programos politikos tikslas, siekiant geresnio Lietuvos junglumo, tiesioginio suderinamumo ir sinergijos sąsajų su „Naujos kartos Lietuva“ planu neturi, o 5-asis politikos tikslas, kuriuo siekiama „iš apačios į viršų“ kurti piliečiams artimesnę Lietuvą, sinergiijoje su „Naujos kartos Lietuva“ planu, nacionalinėmis priemonėmis, turės teigiamą horizontalų poveikį visų Lietuvos regionų vystymuisi, prisidės prie gyvenimo kokybės regionuose gerinimo. Prie 3-ojo politikos tikslo ir susisiekiama šalyje gerinimo bus pasitelkiama **EITP**, kuri yra ES finansinės paramos teikimo transeuropiniams tinklams priemonė, sukurta siekiant **remti transporto, telekomunikacijų ir energetikos infrastruktūros sektorių**, įgyvendinti bendro intereso projektus ir išnaudoti galimą tų sektorių sinergiją. EITP lėšomis suplanuota finansuoti TEN-T prioritetinio projekto „Rail Baltica“ vystymą. EITP lėšomis taip pat bus prisidedama ir prie ERPF bei SaF investicijų vystant pagrindinį TEN-T.

Dvigubo finansavimo rizikos vengimo priemonės

Valstybės investicijos, nepriklausomai nuo finansavimo šaltinio, planuojamos vadovaujantis Lietuvos Respublikos

Strateginio valdymo įstatymu ir Strateginio valdymo metodika. Atsižvelgiant į Strateginio valdymo metodikos nuostatas ministerija arba pažangos priemonės koordinatorius formuodamas pažangos priemonę, išnagrinėja visas galimas alternatyvas ir pasirenka tas veiklas, kurios padeda pasiekti priemonės tikslų efektyviausiu būdu. Pasirinkus pažangos priemones, numatytoms veikloms arba poveiklėms pasirenkamas konkretus finansavimo šaltinis, tokiu būdu, jau priemonės lygmenyje veiklos arba poveiklės atskiriamos pagal finansavimo šaltinius. Jeigu priemonės veikla gali būti finansuojama iš skirtingų finansavimo šaltinių, ji privalomai turi būti išskirta į poveikles. Ta pati priemonės poveiklė negali būti finansuojama iš kelių finansavimo šaltinių, taip pašalinama dvigubo finansavimo rizika priemonės planavimo lygmenyje.

Detalus „Naujos kartos Lietuva“ plano ir kitų ES finansavimo šaltinių aprašymas, suderinamumas, kontrolė ir papildomumas pateiktas „Naujos kartos Lietuva“ plano trečiojoje dalyje „Plano suderinamumas ir įgyvendinimas“ bei oficialiai EK pateiktos PS 2.2. dalyje „Fondų koordinavimas, atskyrimas bei papildomumas ir, kai tinkama, nacionalinių ir regioninių programų koordinavimas“.

6. PAŽANGA ĮGYVENDINANT EUROPOS SOCIALINIŲ TEISIŲ RAMSTĮ

Įgyvendindama Europos Parlamento, Tarybos ir EK 2017 m. Geteborgo aukščiausiojo lygio susitikime paskelbtą [Europos socialinių teisių ramstį](#) ir tris pagrindinius ES užimtumo, įgūdžių ir socialinės apsaugos sričių tikslus (derančius su Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslais), kuriuos reikia pasiekti iki 2030 m., numatytus 2021 m. kovo 4 d. EK patvirtintame [Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane](#):

1. Iki 2030 m. darbą turėtų turėti ne mažiau kaip 78 proc. 20–64 metų amžiaus gyventojų;

2. Mokymuose kasmet turėtų dalyvauti bent 60 proc. visų suaugusiųjų;

3. Žmonių, patiriančių skurdo arba socialinės atskirties riziką, skaičius iki 2030 m. turėtų būti sumažintas bent 15 mln.,

[Lietuva išsikėlė savo nacionalinius tikslus:](#)

1. *Bent 80,7 proc. 20–64 metų amžiaus gyventojų 2030 m. dirbtų.* 2022 m. užimtumo lygis Lietuvoje lyginant su 2021 m., padidėjo 1,5 proc. punkto ir siekė 79 proc. bei viršijo 2019 m. lygį. Tikimasi, kad ilguoju laikotarpiu (iki 2030 m.) užsibrėžtas tikslas bus pasiektas, nes iki COVID-19 pandemijos užimtumo lygis nuosekliai augo: nuo 2011 m.

iki 2019 m. užimtumo lygis atitinkamai padidėjo 11,3 proc. punkto, t. y. nuo 66,9 proc. iki 78,2 proc. Šis tikslas yra patvirtintas NPP.

2. *Bent 53,7 proc. visų suaugusiųjų (25–64 m.) 2030 m. kasmet turėtų dalyvauti mokymuose.* Lietuvos 15–64 m. amžiaus gyventojų išsilavinimo lygis šiuo metu yra aukščiausias ES ir siekia 89,1 proc. gyventojų, turinčių bent vidurinį arba ir aukštąjį išsilavinimą. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2022 m. per paskutinius 12 mėn. buvo mokėsi 19,5 proc. šalies gyventojų ir tai yra 1,9 proc. punkto daugiau nei 2021 m.

3. *Skurdo riziką patiriančių ar socialinėje atskirtyje esančių asmenų sumažinti nuo 25,5 proc. 2019 m. iki 19 proc. 2030 m.* Įgyvendinant socialinės politikos priemones 2021 m., lyginant su 2020 m. skurdo riziką patiriančių ar socialinėje atskirtyje esančių asmenų skaičius toliau mažėjo nuo 685 iki 658 tūkstančių, o asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, dalis 2021 m. siekė 23,4 proc. (sumažėjo 1,1 proc., lyginant su 2020 m. 24,5 proc.). Tikslas 2030 m. pasiekti 19 proc. yra patvirtintas ir NPP.

Lietuva sėkmingai įgyvendina ir kitus Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane numatytus rodiklius:

– siekį *2030 m. lyčių užimtumo skirtumą sumažinti bent perpus, palyginti su 2019 m.* Moterys yra itin aktyvios darbo rinkoje, o moterų ir vyrų užimtumo lygio skirtumas jau kurį laiką išlieka, ir, 2022 m., tikėtina, liks mažiausias visoje ES – 0,8 proc. (2021 m. ES vidurkis – 10,8 proc.). 2022 m. Lietuvos moterų užimtumas 20–64 m. amžiaus grupėje buvo 78,6 proc., vyrų – 79,4 proc., 2021 m. atitinkamai – 76,7 ir 78,3 proc.).

– siekį padidinti formaliojo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų teikimą. Iškeltas tikslas, kad *2030 m. institucinio ugdymo paslaugas Lietuvoje gautų 95 proc. vaikų nuo 3 m. iki privalomo mokymosi pradžios.* 2021 m. duomenimis, jau yra pasiektas 95,8 proc. rodiklis, todėl tikėtina,

kad užsibrėžti nacionaliniai tikslai šioje srityje bus pasiekti. Tikslas patvirtintas ir NPP.

– siekį *sumažinti nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio (toliau – NEET) 15–29 m. amžiaus jaunimo dalį iki 9 proc. 2030 m.* NEET dalis Lietuvoje 2022 m. sudarė 10,7 proc. (2021 m. buvo 12,3 proc.). Siekiant skatinti jaunimo užimtumą ir integraciją į darbo rinką, Lietuvoje įgyvendinama Jaunimo garantijų iniciatyva. Siekiant mažinti 15–29 m. neaktyvaus NEET jaunimo skaičių Lietuvoje Jaunimo reikalų agentūra įgyvendina projektą JUDAM, finansuojamą Valstybės biudžeto ir Europos socialinio fondo agentūros (toliau – ESFA) lėšomis, plėtoja laiku atliekamo efektyvaus darbo su jaunimu sistemą, teikiamos jaunimo praktinių įgūdžių ugdymo paslaugos mažiau galimybių turintiems ir neaktyviems NEET. 2023 m. Užimtumo tarnyba 16–29 metų amžiaus jaunimui, registruotam Užimtumo tarnyboje, teikia pirminės intervencijos paslaugas, bedarbiai iki 29 m. gali dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse, kurios finansuojamos valstybės biudžeto, ES struktūrinių fondų ir EGADP lėšomis.

– siekį, kad *bent 80 proc. 16–74 m. amžiaus asmenų 2030 m. turėtų turėti bazinius skaitmeninius įgūdžius*, kuris yra patvirtintas NPP. Lietuvoje, 2021 m. duomenimis 49 proc. 16–74 m. amžiaus asmenų turėjo bazinius ar aukštesnius skaitmeninius įgūdžius (pagal ankstesnę skaičiavimo metodiką 51,67 proc.), ES atitinkamai – 54 proc. Keičiantis kartoms šis rodiklis gerėja, nes Lietuvoje jau mokykloje šių įgūdžių mokymasis yra privalomas. Pagal *Valstybės duomenų agentūros leidinį*, 2021 m. internetu naudojosi 87 proc. 16–74 metų amžiaus gyventojų, iš 65–74 metų amžiaus grupės – 55 proc. Palyginti su 2020 metais, 9 procentiniais punktais padaugėjo vyresnio (65–74 metų) amžiaus gyventojų, besinaudojančių internetu, dalis. Viena iš skaitmeninius įgūdžius gerinančių priemonių – Užimtumo tarnybos vykdomi bandomieji mokymo ir užimtumo rėmimo projektai. Pirmasis projektas skirtas verslumui skatinti ir

juo bus remiamas darbo vietų kūrimas dvejopos pertvarkos ir žiedinės ekonomikos srityse, taip pat bus tobulinami Užimtumo tarnybos darbuotojų įgūdžiai, susiję su dvejopa pertvarka ir žiedine ekonomika, taip pat bendrieji verslo vadybos įgūdžiai. Antruoju projektu siekiama remti darbo ieškančius užimtus asmenis ir bedarbius, norinčius įgyti didelę pridėtinę vertę kuriančioms darbo vietoms reikalingas kvalifikacijas ir/arba kompetencijas. Dalis šių švietimo ir mokymo programų bus konkrečiai skirta skaitmeniniams įgūdžiams. Bandomieji projektai bus baigti įgyvendinti 2026 m. birželio 30 d.

– siekiant *mažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių*, Lietuva jau yra pasiekusi didelės sėkmės ir yra lyderiaujančiose pozicijose ES. 2021 m. šis rodiklis ES buvo 9,7 proc., o Lietuvoje – atitinkamai tik 5,4 proc. 2022 m. Lietuvoje fiksuota 4,8 proc. 18-24 m. jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio, dalis.

Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai rodo pagrindinius ES valstybių narių uždavinius trijose srityse: lygių galimybių ir galimybės įsidarbinti, tinkamų darbo sąlygų ir socialinės apsaugos bei įtraukties. Pagal socialinių rodiklių suvestinės rodiklius Lietuva geriausiai vertinama lyčių užimtumo skirtumo ir bendrųjų disponuojamų namų ūkio pajamų srityse; geresni už ES vidurkį Lietuvoje stebimi anksti iš švietimo ir mokymo sistemos pasitraukusių asmenų dalies, užimtumo lygio, nedarbo lygio, vaikų (0–17 m. amžiaus) skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygio, per didelių išlaidų būstui srityse. Silpna, bet gerėjanti situacija stebima skurdo ar socialinės atskirties srityje. Padėtį stebėti reikia šiose srityse: asmenų (16–74 m.), turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius dalis ir vaikų iki 3 m., kuriems teikiamos oficialios priežiūros paslaugos, proc. Prasti rezultatai stebimi pajamų nelygybės srityje.

Pajamų nelygybė Lietuvoje per metus nepakito – 2020 m. ir 2021 m. fiksuotas 6,1 pajamų pasiskirstymo koeficientas. Tokį stabilumą lėmė žemiausiuose pajamų

kvintiliuose esančių asmenų pajamų stiprinimas per senatvės pensijų spartesnę indeksaciją, bazinių dydžių, nuo kurių priklauso socialinės išmokos, indeksaciją bei dėl augančios minimalios mėnesinės algos. Tačiau dėl aukštesnės nei ES vidurkis (5,2) pajamų nelygybės Lietuvoje socialinių rodiklių suvestinėje pajamų nelygybė šalyje nurodoma kaip kritinė.

Didžiausia *skurdo ar socialinės atskirties rizika* kyla vienišiesiems 65+ metų asmenims (2021 m. 63,1 proc. (ES vidurkis 30,7 proc.)), vienišiesiems tėvams, turintiems išlaikomų vaikų (49,7 proc., palyginti su 44,1 proc. ES vidurkiu 2021 m.), vyresnio amžiaus (65+) žmonėms (38,7 proc., palyginti su 19,5 proc. ES vidurkiu 2021 m.) ir neįgaliesiems (38,9 proc., palyginti su 29,7 proc. ES vidurkiu 2021 m.).

2022 m. sausio mėn. padidinus bazinę socialinę išmoką ir vienišo asmens išmoką, skirtą vyresnio amžiaus žmonėms ir neįgaliesiems, skurdo rizika, kylanti šeimoms su vaikais ir vyresniems nei 65 m. vienišiesiems asmenims, turėtų sumažėti (atitinkamai 7 ir 12 proc.). Taip pat nuo 2023 m. didėja senatvės, netekto darbingumo, našlių ir našlaičių pensijos, tikslinės kompensacijos neįgaliesiems, vienišo asmens išmoka, mažų pensijų priemokos, minimali alga, didinamas bazinis pareiginės algos dydis. Be to, 2023 m. prasideda negalią turintiems žmonėms svarbi reforma – daugiau galimybių įsitraukti į darbo rinką ir joje įsitvirtinti, gerės jų socialinė rehabilitacija bendruomenėse. Tikimasi, kad šios priemonės reikšmingai mažins skurdo ar socialinės atskirties riziką.

Pagal *2022 m. bendrą užimtumo ataskaitą* ES socialiniais pervedimais (išskyrus pensijas) skurdo rizikos lygis 2020 m. valstybėse narėse vidutiniškai sumažintas maždaug trečdaliu (32,7 proc.), Lietuvos rodiklis kiek mažesnis už ES vidurkį. Tačiau socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui (sumažintas skurdo rizikos lygis, proc.) nuolat auga: 2020 m. fiksuotas 29,4 proc., 2021 – 35,3 proc.

Planuojama, kad 2024 m. bus įgyvendinama tolesnė išmokų indeksavimo

reforma, prisidėsianti prie socialinių rodiklių gerėjimo.

Nedarbo lygis Lietuvoje 2021 m. buvo kiek didesnis už ES vidurkį 7,1 proc. (ES 7 proc.). o 2022 m. šalyje jis nusileido į 5,9 proc. lygį (ES 6,1 proc.).

2021 m. Lietuvoje buvo 21,4 proc. 0–2 m. **vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme**, ES – 36,2 proc. Tačiau 1–2 m. vaikų dalyvavimas ikimokykliniame ugdyme Lietuvoje yra kur kas didesnis: 2020 m. 44,2 proc., 2021 m. – 52,5 proc.

7. PAŽANGA SIEKiant JUNGTINIŲ TAUTŲ DARNAUS VYSTYMOSI TIKSLŲ

Pritardama 2015 m. Jungtinių Tautų (toliau – JT) Darnaus vystymosi darbotvarkei iki 2030 m. (toliau – Darbotvarkė 2030), Lietuva įsipareigojo siekti visų **17 darnaus vystymosi tikslų** (toliau – DVT). 2023 m. siejami su tarpiniu Darbotvarkės 2030 įgyvendinimu ir, nors tam tikrose srityse buvo stebimas valstybių progresas, COVID – 19

pandemija, Rusijos pradėtas karas prieš Ukrainą neigiamai paveikė DVT, susijusių su socialiniais ir ekonominiais aspektais, įgyvendinimą.

Darnaus vystymosi tikslų nacionalinis teisinis reglamentavimas

2020–2022 m. Lietuvoje įgyvendinti svarbūs strateginio valdymo sistemos pokyčiai, turėję įtakos DVT nacionaliniam teisiniam reglamentavimui bei aktualumui.

2020 m. priimtas, o 2021 m. patobulintas Strateginio valdymo įstatymas, įtvirtinęs naują strateginio valdymo modelį Lietuvos viešajame sektoriuje, kuris sujungė strateginių tikslų formavimą ir įgyvendinimą su biudžeto asignavimų planavimu ir valdymu. 2020 m. patvirtintas NPP, kuris tapo realiu pagrindu Darbotvarkės 2030 įgyvendinimui Lietuvoje.

NPP įtvirtintas siekis DVT įgyvendinti integruotai ir nuosekliai – kiekvienas NPP strateginis tikslas prisideda prie bent 2 DVT įgyvendinimo, o strateginių tikslų įgyvendinimas turi užtikrinti socialinio, ekonominio ir aplinkosauginio aspektų dermę. Tam pasiekti, NPP nustatyti trys horizontalieji principai – darnus vystymasis, inovatyvumas (kūrybingumas) ir lygios galimybės visiems.

Kiekvieno iš principų įgyvendinimui užtikrinti paskirti horizontaliųjų principų koordinatoriai. Aplinkos ministerija yra atsakinga už horizontaliojo darnaus vystymosi principo įgyvendinimo užtikrinimą.

Darnaus vystymosi horizontaliojo principo įgyvendinimo pažangai matuoti taikomi stebėsenos rodikliai, vienas jų – **DVT indeksas**, kuris apžvelgia visus DVT rodiklius ir jų įgyvendinimo pažangą. NPP įtvirtintas Lietuvos siekis įgyvendinti DVT nuosekliai, ir taip pagerinti šalies poziciją DVT indekse – iki 2030 m. patekti į geriausiai vertinamų šalių 20-tuką. Vertinant Lietuvos situaciją 2018–2022 m. laikotarpiu kitų valstybių 17-os DVT įgyvendinimo kontekste, matomas Lietuvos pozicijos kritimas iš 36 į 39 vietą. Nors iškeltas ambicingas tikslas patekti į 20-uką kol kas nėra sėkmingai įgyvendinamas, svarbu atkreipti dėmesį, kad Lietuva savo DVT indekso balą 2018–2022 m. laikotarpiu pagerino 2,5 balo.

Horizontaliųjų principų koordinatoriai kasmet rengs horizontaliųjų principų įgyvendinimo ataskaitas, kurios taps sudėtine metinės 2021–2030 NPP įgyvendinimo ataskaitos dalimi.

Darnaus vystymosi veiklų koordinavimas, partnerystė ir įsitraukimas

Lietuvoje visos ministerijos yra atsakingos už atskirų DVT įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu pagal kompetenciją. Pagrindinė koordinuojanti institucija yra Aplinkos ministerija, o Užsienio reikalų ministerija koordinuoja Darbotvarkės 2030 įgyvendinimą vystomojo bendradarbiavimo aspektu. Taip pat svarbus Valstybės duomenų agentūros, kuri koordinuoja Darbotvarkės 2030 įgyvendinimo stebėseną, statistinių

rodiklių rengimą ir viešinimą, vaidmuo. Valstybės duomenų agentūros iniciatyva DVT rodikliai atverti viešam ir patogiam naudojimui – sukurtas interaktyvus [DVT portalas](#), kuriame pateikiami turimi DVT rodikliai, pristatomas jų esamumas (t. y. kiek rodiklių yra rengiama, nerengiama, kiek yra šaliai netaikytinų), pateikiami DVT infografikai ir kita informacija. Portalo duomenys nuolat atnaujinami ir pildomi – šiuo metu rengiama informacija, siekiant portalą papildyti DVT metaduomenimis.

Pažymėtina, kad siekiant darnių pokyčių nacionaliniu lygmeniu valdžios institucijos vis dažniau įtraukia socialinius partnerius į sprendimų formavimo ir priėmimo etapus – sudarytos komisijos, ministerijų darbo grupės bei kiti, formalūs ir neformalūs formatai.

Siekiant visuomenės švietimo bei įsitraukimo į DVT įgyvendinimą ypatingai svarbus nevyriausybiinių organizacijų, savivaldybių, mokslo institucijų ir jaunimo indėlis.

Aplinkos ministerija, siekdama atlikti visapusišką ir išsamų JT DVT Lietuvoje įgyvendinimo vertinimą, 2022–2023 m. bendradarbiaudama su nepriklausomais ekspertais rengia JT Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 metų įgyvendinimo Lietuvoje ataskaitą ir ją pristatys 2023 m. JT Aukšto lygio politiniame forume.

Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimas Lietuvoje

[Aplinkosaugos darnumo aspekto DVT, kuriems reikalingas papildomas dėmesys, įgyvendinimas \(DVT 7 ir DVT 15\):](#)

Su prieinama, patikima ir darnia energija susijusio tikslo (7 DVT) įgyvendinimui didelės įtakos turėjo 2022 m. Rusijos pradėtas karas prieš Ukrainą taip pat energetinė krizė. Lietuva, kuri yra ypač priklausoma nuo energijos importo, skatinama dar daugiau investuoti į AEI plėtrą.

Būtina pažymėti, kad Lietuvoje galimybės visiems gauti prieinamas, patikimas ir modernias energetikos paslaugas yra laikomos užtikrintomis – šioje srityje nuo

2017 m. fiksuojamas pasiektų aukščiausių rodiklio rezultatų palaikymas – Lietuvoje visiems užtikrinamos galimybės naudotis elektra (100 proc.), o gyventojai naudoja daugiausia švarų kurą ir technologijas (> 95 proc.).

Taip pat Lietuvoje 2018–2021 m. laikotarpiu didėjo AEI sukuriama energijos dalis, palyginti su bendruoju galutiniu energijos suvartojimu – buvo fiksuotas 2,6 proc. punkto augimas (nuo 25,5 iki 28,1 proc.).

Nepaisant stebimos pažangos, Lietuvoje egzistuoja neefektyvi ir lėta AEI integracija į transporto sektorių. Vertinant AEI dalį galutiniame transporto sektoriaus energijos suvartojimo balanse Lietuva yra viena tarp labiausiai atsiliekančių ES valstybių narių. Remiantis 2020 m. duomenimis, Lietuva nuo bendro ES vidurkio (10,2 proc.) atsiliko beveik dvigubai bei nepasiekė iškeltos tikslo (AEI dalies tikslas transporto sektoriuje – 10 proc.). Siekiant paspartinti šį procesą 2021 m. buvo priimtas Alternatyvių degalų įstatymas ir perkeltos Direktyvos 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją nuostatos. Iki 2030 m. išsikeltas Lietuvos AEI dalies, palyginti su bendruoju galutiniu energijos suvartojimu, tikslas siekia 45 proc. Iš viso energetikos sektoriuje į AEI plėtrą planuojama investuoti beveik 277 mln. Eur 2021–2027 m. ES investicijų.

Su miškų, žemės, biologinės įvairovės išsaugojimu, atkūrimu ir tausiu naudojimu susijusio tikslo (DVT 15) įgyvendinimas: nuo 2018 m. Lietuvoje stebimas miškingumo ir saugomų teritorijų (lyginant su šalies plotu) ploto stabilus didėjimas ir 2021 m. duomenimis atitinkamai siekė 33,7 ir 17,7 proc. Svarbu pažymėti, kad miškai Lietuvoje naudojami neintensyviai ir tausojančiai: kasmet iškertama mažiau kaip 2 proc. viso miškuose sukaupto medynų tūrio arba tik apie 70 proc. grynojo medienos prieaugio, kaupiant vis didesnę rezervą ateičiai. Tačiau, pripažįstama, kad Lietuvos saugomų teritorijų plotas yra 8,7 proc. mažesnis nei ES valstybių vidurkis.

Sprendžiant nepakankamo Lietuvos saugomų teritorijų ir „Natura 2000“ tinklo problemas bus įgyvendinamos Aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programos pažangos priemonės „Išsaugoti biologinę įvairovę“ veiklos, skirtos išplėsti saugomas teritorijas ir kitomis formomis padidinti saugomus plotus (iki 2030 m. išplėsti iki 30 proc., (lyginant su visu Lietuvos plotu) ir pasiekti, kad 40 proc. nuo šio ploto būtų griežtai saugomi, įskaitant sengires). Taip pat pasiekti, kad 30 proc. saugomų rūšių ir buveinių būklė pagerėtų.

Siekiant sumažinti gamtos buveinių būklės blogėjimą, sustabdyti biologinės įvairovės praradimą ir apsaugoti nykstančias rūšis Lietuvoje 2018–2021 m. fiksuojamas pasiekto tikslo stabilumas – Raudonosios knygos indeksas sudaro 0,99 balo. Tačiau siekiant tolesnio Raudonosios knygos indekso rodiklio palaikymo, būtina prioretizuoti ekosistemų išsaugojimą bei atkūrimą, kadangi taip būtų užtikrintas ir pavienių rūšių, kurioms kyla grėsmė išnykti, apsauga – Raudonoje knygoje atsiduriančios rūšys yra ekosistemų neapsaugojimo pasekmė.

Socialinio darnumo aspekto DVT, kuriems reikalingas papildomas dėmesys, įgyvendinimas (DVT 3 ir DV T4):

Sprendžiant su sveikata susijusio tikslo (DVT 3) įgyvendinimo klausimus, svarbu pažymėti, kad visuomenės sveikatos saugojimas ir puoselėjimas yra tiek valstybės prioritetas, tiek prioritetinis šalies DVT.

Nors Lietuvoje gyventojų sveikatos būklė ne vienus metus nuolat gerėjo (2010–2019 m. duomenimis tikėtina gyvenimo trukmė Lietuvoje ilgėjo sparčiausiai ES ir 2019 m. numatoma viso gyvenimo trukmė Lietuvoje siekė 76,5 metų), šiai gerėjimo tendencijai labai sutrukdė COVID-19 pandemijos poveikis – 2020 m. buvo užregistruota 17 proc. daugiau mirčių negu 2019 m., todėl tikėtina gyvenimo trukmė, palyginti su 2019 m., sutrumpėjo 1,4 metų. Dėl pandemijos taip pat gali sulėtėti pažanga ligų prevencijos srityje, nes buvo sutrikdytas prioritetinių ankstyvo lėtinių ligų ir onkologinių

susirgimų nustatymo programų įgyvendinimas.

Tačiau, reaguojant į COVID-19 pandemijos sukeltas neigiamas pasekmes, Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso (COVID-19) plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planą, kuriame numatė išteklius, kurių reikia sustiprinti sveikatos ir visuomenės apsaugos sistemų efektyvumą. Didinti apsaugos sistemos efektyvumą ir atsparumą sukrėtimams – stiprinti gebėjimą reaguoti į kylančius iššūkius, pertvarkyti greitosios medicinos pagalbos paslaugų organizavimą, tobulinti žmoniškųjų išteklių kompetencijas, pertvarkyti ligoninių tinklą, toliau stiprinant pirminę sveikatos priežiūrą, plėtojant ambulatorines paslaugas, diegiant skaitmeninės sveikatos sistemos sprendinius grįstas inovatyvias paslaugas ir kitas reikalingas sveikatos priežiūros paslaugų kokybės gerinimo priemones taip pat numatyta įgyvendinant Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo bei Sveikatos priežiūros kokybės ir efektyvumo didinimo plėtros programas. *Plačiau – Priede „Tarybos rekomendacijos Lietuvai 2022 m. įgyvendinimo pažanga“.*

Su visa apimančiu, lygiaverčiu ir kokybišku švietimu susijęs tikslas (DVT 4) yra laikomas valstybės prioritetu. Kokybiškas švietimas ir įgytos kompetencijos prisideda prie visų DVT įgyvendinimo sėkmės.

Siekis didinti vaikų dalyvavimo ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme aprėptį Lietuvoje yra beveik įgyvendintas – dalyvavimo organizuotoje mokymo veikloje vieni metai iki sukankant oficialiam pradiniam mokykliniam amžiui vaikų lygis 2018–2021 m. didėjo nuo 96,2 proc. iki 99,6 proc. Išskirtina, kad 2021–2022 m. didėjo ir kaimo vietovėje gyvenančių, ir socialinę riziką patiriančių vaikų, dalyvaujančių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programose, dalis. Augimo tendencija turėtų išlikti, atsižvelgiant į tai, kad nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. vaikams, patiriantiems socialinę riziką, ugdymas pagal ikimokyklinio ugdymo programą yra privalomas, o nuo 2025 m. rugsėjo 1 d. ikimokyklinis ugdymas tampa visuotiniu

vaikams nuo 2 m. amžiaus. Siekiant užtikrinti visiems prieinamą ankstyvąjį ugdymą, nuo 2022 m. šalyje įgyvendinamos tiek ikimokyklinio ugdymo turinio atnaujinimo, tiek mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir aprūpinimo moderniomis darbo vietomis, tiek naudojamos infrastruktūros plėtra. 2022–2024 m. Lietuvos savivaldybės ES paramos ir savivaldybės biudžeto lėšomis planuoja pastatyti 19 naujų švietimo įstaigų, įgyvendinančių ikimokyklinio ugdymo programas, ir plėsti ikimokyklinio ugdymo prieinamumą 130 unikalių įstaigų.

Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje išlieka nepakankamai išplėtotas, nors 2021 m. šalies mastu padaugėjo 25–64 metų suaugusiųjų, besimokančių pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas. 2021 m. 25–64 metų suaugusiųjų, kurie per paskutines 4 savaites mokėsi pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, dalis buvo 2,3 proc. mažesnė nei ES vidurkis. Ypač žemas vyresnių (55–74 metų) suaugusiųjų dalyvavimas mokymuose: 2021 m. jų dalis siekė tik 3,5 proc. (ES vidurkis – 4,2 proc.). Lietuva, siekdama plėtoti mokymąsi visą gyvenimą (toliau – MVG), siekia stiprinti suaugusiųjų mokymąsi, karjeros konsultavimo ir ugdymo karjerai sistemą – 2022 m. pradėtas vieningos MVG ir karjeros planavimo sistemos sukūrimas. Tikimasi, kad ši sistema, kartu su karjeros konsultavimo paslaugų teikimu, padės išplėtoti profesinio orientavimo paslaugas Lietuvoje tiek mokiniams, tiek suaugusiems, o mažiau mokytis linkusioms visuomenės grupėms padės labiau įsitraukti į MVG. Siekiant užtikrinti lankstų perėjimą iš vienos švietimo lygmens į kitą, nuo 2023 m. numatomos vieno langelio principu teikiamos formaliojo, neformaliojo ir savarankiško mokymosi pripažinimo paslaugos. *Plačiau – Priedas „Šalies ataskaitos išvadų, kurios neįtrauktos į Tarybos rekomendaciją Lietuvai 2022 m., įgyvendinimas“.*

[Ekonominio darnumo aspekto DVT, kuriems reikalingas papildomas dėmesys, įgyvendinimas \(DVT 8 ir DVT 10\):](#)

Siekiant su nelygybės mažinimu susijusio tikslo (DVT 10) nuo 2018 m. Lietuva padarė

didžiausią pažangą ES, mažindama pajamų pasiskirstymo nelygybę. Skirtumas tarp 20 proc. gyventojų, uždirbančių didžiausias pajamas, bendrų pajamų ir 20 proc. gyventojų, uždirbančių mažiausias pajamas, bendrų pajamų nuo 2018 iki 2021 m. sumažėjo beveik šeštadaliu, nuo 7,09 iki 6,14 karto. Nepaisant šios ženklios pažangos, pajamų pasiskirstymo nelygybė Lietuvoje išlieka viena didžiausių ES.

Siekdama įgyvendinti DVT 10, Lietuva visų pirma siekia sukurti efektyvią įstatyminę bazę, kuri sudarytų sąlygas nelygybės mažinimui šalyje. 2021–2030 m. pajamų nelygybės mažinimo plėtros programa siekiama didinti mokesčių sistemos progresyvumą ir gerinti mokestinės sistemos struktūrą, spręsti minimalios mėnesinės algos nustatymo metodikos, gyventojų pajamų apmokestinimo sistemos, viešojo sektoriaus darbuotojų darbo apmokėjimo disproporcijos, neproduktyvios ūkio struktūros ir mokesčių vengimo problemas. Įgyvendinus 2022–2030 m. Regionų plėtros programoje numatytas priemones, planuojama išnaudoti skirtingą regionų ekonominio augimo potencialą ir išspręsti netolygios ekonomikos, didesnės skurdo rizikos ir socialinės atskirties, būdingos atskiriems regionams, problemą.

Vertinant tvarios ir įtraukios ekonomikos augimu ir aukšto lygio produktyvumu, kartu užtikrinant tinkamas ir gerai apmokamas darbo sąlygas bei išteklių naudojimą susijusio tikslo (DVT 8) pažangą, ypatingai matomas Lietuvos atvirumas rinkoms. Pagal integracijos į tarptautines rinkas laipsnį (tiesioginių užsienio investicijų į šalį ir iš šalies vertė procentais nuo BVP) Lietuvos integracijos intensyvumas yra didesnis nei ES vidurkis. Pažymėtina, kad 2018 m. Lietuva tarp EBPO šalių ir pagrindinių EBPO partnerių turi vieną aukštesnių dalyvavimo globaliose vertės grandinėse mato rodiklį (52 proc.); šalis buvo 15 tarp 43 šalių pagal didžiausią įsitraukimo lygį. Aukštesnis Lietuvos įsitraukimo lygis rodo, kad daugiau šalies gamintojų yra tiesiogiai ar netiesiogiai (per kitas eksportuojančias šalis įmones) susiję

gamybos, pardavimų, pirkimų kanalais su įmonėmis kitose šalyse.

Atvirą ir darnią ekonomiką numatoma įgyvendinti pasitelkiant pramonės žiedinę ir skaitmeninę transformaciją.

Pažymėtina, kad siekiant didesnio ekonominio augimo, šalyje nėra užtikrinamas veiksmingas išteklių naudojimas vartojimo srityje – šalies ūkio augimas nėra atskirtas nuo aplinkos būklės blogėjimo. Medžiagų vidaus vartojimas (tiek bendras, tiek tenkantis vienam gyventojui) sparčiai didėjo: nuo 49,8 tūkst. tonų 2018 m. iki 58,1 tūkst. tonų 2021 m. Didėjo ir medžiagų vidaus vartojimas, tenkantis vienam gyventojui – nuo 17,7 tonų 2018 m. iki 20,7 tonų 2021 m. Taip pat šiuo

laikotarpiu sumažėjo medžiagų produktyvumas (BVP ir medžiagų vidaus vartojimo santykis) nuo 0,92 Eur/kg 2018–2019 m. iki 0,79 Eur/kg 2020–2021 m. Atsižvelgiant į šiuos rodiklius, svarbu žiedinės ekonomikos principus įgyvendinti visuose ūkio sektoriuose, skatinti AEI išteklių naudojimą, taršių technologijų keitimą į mažiau taršias bei pritaikyti pažangius sprendimus, skatinant beatliekę ir mažaatliekę gamybą, atliekų pakartotinį naudojimą ir perdirbimą, racionalų išteklių, antrinių ir klimatui palankesnių žaliavų naudojimą.

8. ATSAKAS Į PAGAL ĮSPĖJIMO MECHANIZMO ATASKAITĄ INICIJUOTĄ NUODUGNIĄ PERŽIŪRĄ

Atnaujintoje Įspėjimo mechanizmo švieslentėje (duomenys iki 2021 m.) 5 Lietuvos rodikliai viršija sutartus slenksčius: nominalūs vieneto darbo kaštai, būsto kainų augimas, finansinio sektoriaus įsipareigojimai, ilgalaikio nedarbo ir jaunimo nedarbo pokyčiai. Atsižvelgiant į tai, EK konstatuoja, kad:

– išoriniai pažeidžiamumai išlieka riboti, nepaisant prastėjančių perspektyvų;

– rizika dėl kaštų konkurencingumo išlieka rimta, numatoma, kad nominalių vieneto darbo kaštų augimas 2022 m. dar pagreitės, vėlesniais metais taip pat augs, bet ne taip greitai;

– aukštas būsto kainų augimas ir toliau kelia susirūpinimą;

– nedarbo lygis išlieka didesnis nei kitose ES šalyse, tuo tarpu laisvų darbo vietų kiekis pakilo į istorines aukštumas.

Dėl šių priežasčių, 2023 m. EK nusprendė atlikti nuodugnią apžvalgą Lietuvai siekiant detaliau įvertinti rizikas ir jų galimas pasekmes. Iš viso valstybių narių, kurioms bus atliekama nuodugni apžvalga, 2023 m. yra 17 (2022 m. – 12).

Vyriausybės vertinimu lemiamą įtaką turi pastarųjų metų šokai (pandemija ir Rusijos

karas prieš Ukrainą), jie apsunkina šalių ekonominę padėtį bei kelia papildomas rizikas, kurias reikia įdėmiau stebėti.

Dėl konkrečių makroekonominių rizikų:

Išoriniai pažeidžiamumai. Pagrindinę problemą šiuo atveju sudaro einamosios sąskaitos balansą (toliau – ESB) neigiamai veikiantis energetikos produktų importas bei ženkliai išaugusios jo kainos. 2022 m. I–III ketv. ESB buvo deficitinis ir sudarė 2869 mln. Eur, arba -5,8 proc. BVP. Tačiau apskaičiavus ESB (be energetikos produktų) pastebimas balanso perteklius (2621,87 mln. Eur, arba 5,3 proc. BVP). Numatoma, kad sumažėjus energijos kainoms, poveikis ESB taip pat susitrauks ir tikimasi grįžimo prie įprastinės dinamikos. Tai dar kartą parodo atsinaujinančių energijos šaltinių plėtros svarbą. Šis pažeidžiamumas šiuo metu yra aktyviai šalinamas priemonėmis, investicijomis ir reformomis aprašytomis šioje NRD ir kituose strateginiuose dokumentuose.

Kaštų konkurencingumas. Per pastaruosius septynerius metus šis rodiklis visada viršijo ribinę reikšmę, tačiau savaime nėra blogas ar probleminis, jį galima laikyti normaliu konverguojančiai ekonomikai, kol dera su produktyvumo augimu ir nekelia problemų eksportui. Nuo 2016 m. darbo

užmokestis Lietuvoje kasmet augo dviženkliai ar artimu jam tempu. Šiuo metu statistiniai duomenys nerodo ryškesnių išorės konkurencingumo suprastėjimo ženklų. 2022 m. I–III ketv. Lietuvos prekių eksportas ir toliau sparčiai augo – augimas siekė 32,6 proc. 2022 m. IV ketv. bei 2023 m. I ketv. matoma prastesnė eksporto dinamika, nulemta sulėtėjusios išorės paklausos pagrindinėse eksporto rinkose. Taip pat, nepaisant greito atlyginimų augimo valandinės darbo sąnaudos Lietuvoje išlieka tarp mažiausių ES, jos yra 2,5 karto mažesnės nei ES vidurkis (2021 m. 11,3 euro, ES vidurkis – 28,7 euro). Tuo pat metu darbo jėgos produktyvumas per dirbtą valandą siekia 73,6 proc. ES vidurkio. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos darbo sąnaudos yra ženkliai mažesnės nei galima būtų tikėtis iš produktyvumo lygio, todėl jos dar gali augti greičiau nei produktyvumas ir nesukelti žalos ekonomikai. Jei tokia tendencija tęstųsi ilguoju laikotarpiu problemų dėl konkurencingumo kiltų, tačiau šiuo metu jų nėra. Taip pat, verta atkreipti dėmesį į prekybai atvirus sektorius nuo kurių iš esmės ir priklauso išorės konkurencingumas. Jų produktyvumas auga greičiau nei realūs atlyginimai. Darbo jėgos produktyvumas per dirbtą valandą Lietuvoje 2019 m. buvo 68,2, 2020 m. – 70, 2021 m. – 73,6 (ES27 2020=100). Verta pažymėti, kad Tarptautinis valiutos fondas 2022 m. vasarą irgi vertino Lietuvos konkurencingumą ir priėjo išvados, kad šioje srityje Lietuva neturi reikšmingų iššūkių. Apskritai, mes esame susirūpinę vidutinių pajamų spąstais ir siekiame, kad Lietuva juose neužstrigtų. Atitinkamai, ilguoju laikotarpiu siekiame, kad Lietuvos ekonomikos pagrindas būtų aukštas produktyvumas, inovatyvumas ir aukštai apmokamas darbas, o ne kaštų konkurencingumas.

Būsto kainos. Metinis būsto kainų augimas ištis vis dar yra aukštas ir įdėmiai stebimas tiek Vyriausybės, tiek Lietuvos banko, kuris imasi makroprudencinių priemonių šioje srityje. Tačiau sumažėjus būstų paklausai dėl išaugusių būsto kainų, didėjančių palūkanų normų, neapibrėžtumo

dėl tolesnės ekonomikos raidos, nuo 2022 m. antros pusės matoma vis daugiau kainų augimo lėtėjimo ženklų. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, metinis kainų augimas 2022 m. VI ketvirtį siekė 16 proc., 3,8 proc. punktais mažiau nei atitinkamu laikotarpiu 2021 m. Be to, Lietuvos banko ir rinkos dalyvių duomenys rodo, kad mėnesiniai kainų pokyčiai pastaruoju metu yra gerokai mažesni nei fiksuoti 2021 m., tad metinis kainų augimas turėtų toliau lėtėti. Lietuvos banko vertinimu, būsto kainų pervertinimas mažėja ir 2022 m. VI ketvirtį siekė vos 2,2 proc. – 6,6 proc. punktais mažiau nei atitinkamu laikotarpiu 2021 m.

Nedarbo lygis. Po padidėjimo pandemijos metu (7,1 proc. 2021 m.) nedarbo lygis 2022 m. laikotarpiu mažėjo, vidutiniškai sudarė 5,9 proc. ir buvo mažesnis nei prieš pandemiją (2019 m. sudarė 6,3 proc.). Šiuo laikotarpiu darbo rinkos būklė buvo gera – augo ir darbuotojų paklausa, ir pasiūla.

Užimtų gyventojų skaičius 2022 m. išaugo 4,1 proc., o augimas užfiksuotas daugelyje ekonomikos veiklų tiek privačiajame, tiek viešajame sektoriuje. Atkreiptinas dėmesys, kad ženkli dalis užimtumo augimo yra susijusi su Ukrainos pabėgėliais, kurie integravosi į Lietuvos darbo rinką. Užimtumo augimą skatino stipri darbuotojų paklausa – laisvų darbo vietų skaičius 2022 m. I pusmetį buvo didžiausias nuo statistinių duomenų rinkimo pradžios 2008 m. Nuo 2022 m. II pusm. matomas neigiamas karo Ukrainoje poveikis darbo rinkai dėl pablogėjusių verslo lūkesčių ir susilpnėjusios eksportuojamos produkcijos paklausos, tačiau jis neturėtų būti itin didelis.

Erdvės užimtumui augti suteikė didėjusi darbingo amžiaus gyventojų pasiūla. Darbo jėgos skaičius palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus padidėjo 2,6 proc. Darbo jėgos augimą lėmė ukrainiečių pabėgėlių, aktyviai ieškančių darbo, įsitraukimas į darbo rinką ir išaugęs šalies darbo jėgos aktyvumo lygis, kuris 2022 m. III ketvirtį pasiekė rekordinius 80 proc. (15–64 m. amžiaus grupėje).

Jaunimo nedarbas taip pat mažėjo, 2022 m. sudarė 11,6 proc. ir buvo mažesnis nei prieš pandemiją (2019 m. – 11,9 proc.). Ilgalaikis nedarbas sudarė 2,3 proc., šiek tiek viršijo priešpandeminį lygį (2019 m. – 1,9 proc.), tačiau palyginti su 2021 m. sumažėjo 0,4 procentinio punkto. Atsižvelgiant į čia aprašytą padėtį darbo rinkoje ir tai, kad 2023

m. nenumatome smarkaus padėties pablogėjimo, pagrindo nerimauti nematome. Numatoma, kad dėl geopolitinės situacijos nulemtų pasekmių 2023 m. nedarbo lygis padidės iki 7 procentų. Nuo 2024 m. ims palaipsniui mažėti ir sudarys 6,8 proc., o vėlesniais vidutinio laikotarpio metais priartės prie 6 proc.

9. TARPINSTITUCINIS BENDRADARBIAVIMAS IR SOCIALINIŲ–EKONOMINIŲ PARTNERIŲ ĮTRAUKIMAS

NRD buvo rengiama, vadovaujantis Vyriausybės 2011 m. rugpjūčio 17 d. nutarimu Nr. 967 „Dėl Nacionalinės reformų darbotvarkės įgyvendinimo koordinavimo Lietuvoje“ (toliau – Nutarimas) ir jo pakeitimais. NRD rengimą koordinavo ekonomikos ir inovacijų ministras.

2022 m. vyko Europos semestro įgyvendinimo koordinavimo Lietuvoje tobulinimo procesas. 2022 m. balandžio 27 d. Nutarimas buvo atnaujintas: supaprastinti nacionalinės reformų darbotvarkės rengimo, įgyvendinimo koordinavimo Lietuvoje mechanizmas ir procesai, siekiant mažinti administracinę naštą tenkančią institucijoms. Minėtu nutarimu yra reglamentuojamas visas Europos semestro įgyvendinimo koordinavimas Lietuvoje: nacionalinių reformų darbotvarkių ir Tarybos rekomendacijų Lietuvai įgyvendinimo rinkinių rengimas ir įgyvendinimas, atsakomybės, terminai ir procesai. Ekonomikos ir inovacijų ministerija yra atsakinga už nacionalinės reformų darbotvarkės projekto rengimą, jos įgyvendinimo koordinavimą Lietuvoje ir bendradarbiavimą su EK įgyvendinimo klausimais. Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Finansų ministerija ir Vyriausybės kanceliarija nuolat tobulina Europos semestro įgyvendinimo procesą Lietuvoje.

Nutarimu nustatyta, kad ekonominiai ir socialiniai partneriai įtraukiami rengiant dokumentus, kuriuose pirmą kartą nustatomos į nacionalinę reformų darbotvarkę

įtraukiamos reformos, ir įgyvendinant jų nuostatas.

Europos semestro klausimai kasmet aptariami *Seimo komitetuose*. Europos Komisijos paskelbta 2023 metinė tvaraus augimo apžvalga 2023 m. vasario – kovo mėn. pristatyta ir aptarta Seimo Europos reikalų, Biudžeto ir finansų, Ekonomikos, Socialinių reikalų ir darbo, Sveikatos reikalų, Švietimo ir mokslo, Valstybės valdymo ir savivaldybių, Aplinkos apsaugos, Ateities komitetuose. Taip pat Seimo komitetuose pristatoma ir aptariama kiekvienų metų nacionalinė reformų darbotvarkė ir Tarybos rekomendacijų Lietuvai įgyvendinimo priemonių rinkiniai bei jų įgyvendinimo pažanga.

Seimo Audito komitetas vykdo parlamentinę „Naujos kartos Lietuva“ plano įgyvendinimo kontrolę (du kartus per metus). 2022 m. gruodžio 1 d. paskelbta valstybinio audito ataskaita „Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano rodiklių pasiekimas“, kurią atliko Valstybės kontrolė. Audito tikslas – įvertinti, ar ES Tarybos įgyvendinimo sprendime nurodyti rodikliai pasiekti tinkamai ir kaip atsakingos ministerijos pasirengusios valdyti su jų pasiekimu susijusias rizikas. ES Tarybos įgyvendinimo sprendime nurodytų rodiklių veiksmingam pasiekimui ir su tuo susijusiai rizikai ministerijose valdyti pasiūlytos rekomendacijos ir papildomi veiksmai.

Finansų ministerijos užsakymu nuo 2022 m. gruodžio mėn. atliekamas „Naujos kartos

Lietuva" plano sąnaudinių komponentų pabrangimo vertinimas.

Nacionalinės reformų darbotvarkės ir Tarybos rekomendacijų įgyvendinimo priemonių rinkiniai teikiami ir Vyriausybei.

Nacionalinė reformų darbotvarkė yra valstybės biudžeto priedas, kartu su valstybės biudžeto projektu kasmet spalio mėn. teikiamas EK.